

Sporda

Sosyolojik Etkenler

Dr. Öğr. Üyesi Yunus GÜR

**SPORDA
SOSYOLOJİK ETKENLER**

Dr. Öğr. Üyesi Yunus GÜR

Sporda Sosyolojik Etkenler
Dr. Öğr. Üyesi Yunus GÜR

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Editörler: M. Ferhat KARAOĞLAN, İbrahim Halil ŞAHİN
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: Eylül 2022
Yayıncı Sertifika No: 49837
ISBN: 978-625-8109-63-4

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

Baskı ve Cilt:REPRO BİR
Repro Bir Mat Kağ. Rek. Tas. Tic. Ltd. Şti.
İvoğsan 1518. Sokak 2/30 Mat-Sit iş Merkezi Ostim
Yenimahalle/Ankara

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
SPOR KAVRAMI	1
Sporun Doğuşu	3
Sporun Kültürel Temelleri	6
Sporun Toplum Yaşamındaki Yeri ve İşlevleri	8
SOSYOLOJİ NEDİR	10
SOSYOLOJİNİN TÜRKİYE’DE GELİŞİMİ	10
SPORA SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR	12
Sporun Sosyolojik Temelleri	12
SPOR SOSYOLOJİSİNİN DOĞUŞU	13
Sosyal Yapının Spora Etkisi	18
SOSYOLOJİK KAVRAMLAR VE SPOR.....	21
SPOR VE AİLE	22
Toplumsallaştırma İşlevi.....	23
Koruyucu İşlevler.....	23
Eğitim İşlevi.....	24
Ekonomik İşlev	24
Biyolojik İşlev.....	24
SPOR VE TOPLUM.....	27
SPOR VE KÜLTÜR	29
SPOR VE TABAKALAŞMA	32
SPOR VE SİYASET	34
SPOR – TARAFTAR VE ŞİDDET	36
SPOR VE AHLAK	37
SPOR VE KENTLEŞME – KALKINMA	38
SPOR VE BOŞ ZAMAN	40
SPOR VE TURİZM.....	42
SPOR VE CİNSİYET	43
SPOR VE MEDYA	44
SPOR VE EKONOMİ	46
KAYNAKLAR.....	48

GİRİŞ

Spor, sosyal ve gerçek yaşamın doğallığıyla ilişkili olup, hayatın bir parçasıdır. Amacı kendi içinde bulunan bir eylemdir. Sosyal yaşam temelde, duygular ve coğrafyaya göre şekillenir.

Sosyo-kültürel kişiliğe sahip olan birey, uyarılarak yüksek kültür düzeyine ulaşır. Toplumlarda giderek daha da yaygınlaşan spor, bu yaygınlaşmayla birlikte, son yüzyılda bilim dalı olarak ciddi bir gelişme göstermiştir.

Spor kavramı sosyolojik açıdan incelendiğinde, kişinin doğal çevresini, insani çevre haline dönüştürürken, elde ettiği yeteneklerin gelişmesini sağlayan, önceden belirlenmiş olan kurallara bağlı kalarak araçlı ya da araçsız, takımlar halinde ya da ferdi, bir meslek olmanın yanı sıra boş zaman aktivitesi olarak da gerçekleştirilen, toplumu ortak bir noktada buluşturan, psikolojik ve fizyolojik gelişimi sağlayan, rekabeti ve iş birliğini içerisinde barındıran kültürel bir olgudur.

Bireyleri sosyolojiyle tanıştırmak ve toplumun spor anlayışında önemli bir rol oynayabileceğini açıklamak, sosyolojik bir hayal gücü geliştirerek toplumların oluşumunda çok önemli bir rolü olan sosyal süreçleri anlamaya yardımcı olacak bir takım sosyolojik kavramlarla karşılaşmalarını sağlamak önemlidir.

Bu süreçlerin modern sporu nasıl karakterize ettiği ve spor ve sosyolojinin derin ilişkisine bir bakış açısı getirmek, ayrıca gelişen spor sosyolojisinin gelecekteki konumuyla ilgili beklenti ve önerileri sunmaktır.

Günümüzde spor, dünyanın her tarafındaki insanların ortak noktalarından biri haline gelmiştir. Bu denli bir sosyal boyuta sahip olması sebebiyle spor sosyolojisi de önem kazanmıştır.

Bu araştırmada, literatürde yapılan çalışmalar incelenerek, sürekli bir değişim gösteren dünya da spor sosyolojisinin yerini kavramanın, incelemenin ve gelecekte insan yaşamında nasıl bir etkiye sahip olacağını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

SPOR KAVRAMI

Spor kelimesinin tarihçesi incelendiğinde kökeninin Latince'den geldiği görülmektedir. Fransızca bir kelime olan "desport" 11. Yüzyılda İngilizce'de "sport" kelimesinin yerine kullanılmıştır. Desportare ve İsportus kelimeleri, güzel vakit geçirmek ve eğlenmek anlamlarına gelmektedir.

Bazı kaynaklar incelendiğinde sporun tanımı, fiziksel bir güç ve belirli oranda beceri gerektiren, rekabet içeren ve eğlenceli aktiviteler olarak yapılmaktadır. Farklı kaynaklardaki tanımlarda ise, fiziksel durumu geliştirmeyi hedefleyen, yarışma halinde, ferdi ya da takım olarak gerçekleştirilen oyunlar halinde belirli kurallara bağlı olarak ve mücadelenin yer aldığı fiziksel faaliyetlerin tamamı olarak ifade edilir.

Diem'in yapmış olduğu tanıma göre spor; kişinin kendi isteğine bağlı olarak, mutluluk, Őenlik ve rekabet içerisinde gerçekleştirilen, kendine özgü kuralları olan, fiziksel ve ruhsal iyileşmeyi sağlayan fiziksel egzersizlerdir. Neusel sporu, kişinin çalışma dışındaki zamanlarını değerlendirmek için, rekabet içerisinde gerçekleştirilen, tüm motorik faaliyetleri içeren, kişinin dinlenmesi ve iyilik hali içinde olması Şeklinde tanımlamıştır.

Magnane sporun kendine özgü kuralları olduğunu, kurumları olduğunu, rekabet içerisinde gerçekleştirildiğini, bazen bir oyuna veya işe benzediğini, fiziksel ağırlıklı olduğunu ve profesyonel bir hal alabildiğini ifade etmiştir. Luschen'de benzer Şekilde sporun bazen oyuna bazen de işe benzediğini belirterek sporun, rekabete dayalı bedensel uygulamalar olduğunu söylemiştir.

Fişek sporun, insanların boş zamanlarını değerlendirdiği ve mutlu olmalarını sağlayan bir araç olduğunu belirtmiştir. Kongar spora farklı bir açıdan yaklaşarak kimlik kazandıran bir özelliği olduğuna dikkat çekmiştir. Çalışma, iş birliği ve başarma gibi eylem ve duyguları içermesinden dolayı psikolojik anlamda bir çekiciliğinin olduğunu öne çıkar mıştır. Kıray'ın spor tanımına göre; kişi bedenini ve aklını kullanarak, belirli kuralları olan bir faaliyete katılmaktadır.

Bu tanımdan yola çıkacak olursak spor bedensel ve zihinsel faaliyetler üzerine inşa edilmiştir. Kıray sporun insan zihninin gelişim sağlamasında etkili olduğunu da ifade etmiştir. Yalçın'a göre spor; "insanın mücadele azmini kullanarak kazanmak ve başarılı olmak için sistemli ve düzenli kurallar içerisinde yaptığı bedensel etkinlikleridir".

Sporun tarihine bakıldığında temellerinin insanlığın ilk zamanlarına kadar dayandığı görülmektedir. İlkel insanlar tehlikelerden korunmak için savunma yönlerini geliştirmiş ve beslenebilmek için avlanmayı öğrenmişlerdir. Bu uğraşlar zorunluluk dolayısıyla meydana geldiğinden boş zaman aktivitesi olarak ifade etmek doğru olmayacaktır.

Sporun Doğuğu

Kişi sporun tarihsel s¼recini inceleyerek, hangi şartlarda, ne şekilde ve nerede ortaya çıktığını, hangi s¼reçlerden geçtiğini öğrenebilir. Ayrıca t¼m bu tarihsel s¼reç incelenirken değişik toplum yapıları hakkında bilgi sahibi olunur. Sporun gelişim s¼recinde toplumsal yaşam ¼zerindeki farklı etkilerini de öğrenmek m¼mk¼n olacaktır.

İlkel insanların yaşamlarıyla ilgili bilgi almak i¼in mağaralara çizmiş oldukları resimleri inceleyerek bilgi sahibi olmak m¼mk¼nd¼r. Bu resimlerle g¼ndelik yaşamda kullandıkları eşyalar, avlanma bi¼imleri gibi bir¼ok konu hakkında bilgi sahibi olunabilir. Hareket kavramı insanın canlılığını ifade eder ve hareket kavramı ilkel insanlarda yaşamak i¼in yapılması gereken zorunluluklar olarak ortaya çıkar. Bu zorunluluklardan doğan hareketler insanın i¼ g¼d¼leriyle yapıldığından, doğal hareketler olarak tanımlanır. Bu hareketlerin tamamı kişinin i¼erisinde bulunduğu toplumun gelişmişlik seviyesine, toplumun bulunduğu coğrafi koşullara g¼re değişiklikler g¼stermektedir.

Çok eski çağlardan günümüze kadar ulaşabilen resim ve şekiller hakkındaki bilgi kaynakları oldukça kısıtlıdır. Eski çağlardaki insanların fiziksel hareketleri, kişinin yaşam tarzı ile ilişkili olarak, doğa ve hayvanlarla uğraşması, beslenme ihtiyacını giderebilmek için avlanma faaliyetlerinde bulunması ile sınırlı kalmıştır. İnsanoğlunun bu gelişim süreci dünyanın her yerinde, belirtildiği gibi milyonlarca yıllık gelişim ve değişim ile ortaya çıkmıştır.

Bu gelişim ve değişimin yaşandığı milyonlarca yıl birçok farklı devri de beraberinde getirmiştir. Her devirde insanların vücutlarını, ihtiyaçları doğrultusunda, doğanın kurallarına göre, fiziksel olarak daha güçlü ve yetenekli olmak için kullandığı görülmektedir.

İnsan hareketleri incelendiğinde, aslında, başlangıçta amaçsız olduğu görülse de ilerleyen zamanla, bilinçli ve belirli bir amaca yönelik yapılmaya başladığı görülmektedir. Yani yapılan hareketler zamanla bedeni eğitici bir değer ve nitelik almıştır.

Literatür incelendiğinde sporun boş zaman kavramından daha sonra ortaya çıktığı ve kölelerin olduğu dönemde antik yunan uygarlıkları içerisinde uygulan-

maya başladığı bilinmektedir. Bu uygarlıklarda köle olmayan yunan erkeklerin bir takım ayrıcalıklara sahip olduğu görülmektedir. Sahip oldukları bu ayrıcalıklar ifade edilirken spor kavramından da bahsedilmektedir.

Sporun tarihsel olarak tanımına baktığımızda antik yunan uygarlıklarında elit bir tanımı olduğu görülmektedir. Antik yunan uygarlıklarında sporun önemsenmediği ve aristokratik sınıfta yer alan ailelerin çocuklarının eğitim hayatında matematik, felsefe, bilim ve sanatın yanında spora da yer verildiği birçok antik metinde anlatılmaktadır.

Eski yunanlı çocukların yaşantısına dair kaynaklar incelendiğinde, 7 yaşındaki bir çocuğun okula başladıktan sonra günün belli saatlerinde, palaestralarda ve gymnasiumlar olarak adlandırılan beden eğitimi alanlarında zaman geçirdikleri görülmektedir. Kaynaklarda gymnasium alanlarının kıyafet olmadan vücut alıştırmalarının gerçekleştirildiği, palaestranın ise güreş gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlar olduğu belirtilmektedir.

Gymnasium alanlarının içerisinde palaestralar da yer almaktadır. Bu dönemde spor erkek çocukların eğitiminde olmazsa olmaz olarak değerlendirilirken, elit bir eğitimin de parçası olarak kabul edilir. Çok eski zamanlardan beri erkek bedeni güçlü ve koruyucu olarak nitelendirilir. Asker ve yöneticilerin belirlenmesinde en önemli markörlerden biri olarak kabul edilmiştir.

Farklı alanlarda olduğu gibi sporun temellerinin de antik yunanlılar ve roma

dönemin de ortaya çıktığı düşünülmekte olup farklı uygarlıklarda meydana gelen tüm gelişmeler görmezden gelinmektedir. Bu iki medeniyet batı toplumlarındaki kültürün temelini oluşturmaktadır. Bu medeniyetlerin spor sosyolojisindeki etkisinin de oldukça büyük olduğu vurgulanmaktadır.

Sporun Kültürel Temelleri

Kültür kavramının etimolojik kökenleri incelendiğinde, bu kavramın kökünün Latince tarımda gelişim faktöründen, toplumsal yaşamda ikamet etmeye ve tapmaya kadar birçok anlama gelen colere sözcüğü olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Colere ifadesi zamanla, aşkınlık ve kutsallık anlamlarının önemsizleşmeye başlamasıyla yerini Latince bir kelime olan ‘cultus’ kelimesine bırakmıştır. Yine zaman içerisinde bu kelime de değişikliğe uğrayarak ‘cult’ olarak ifade edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında insanların tecrübelerine bağlı olarak ortaya çıkan kültür değerleri, toplumlar tarafından kutsal olarak görülüp saygı duyulacağı sonucuna varılabilir. Toplumda bireyler, karşılarına çıkan sorunların çözüme kavuşturulması ve ihtiyaçlarının giderilmesi için birden fazla sosyal olgu ve pratiğe gereksinim duymaktadır. Bu sorunların çözümü, ihtiyaçların giderilebilmesi, toplumda birliğin ve bütünlüğün sağlanabilmesi için sosyal olgular ve kurallar belirlenir.

Belirlenen bu sosyal olgu ve kurallar toplumların gelişmişlik seviyelerine göre farklılık gösterir. Aynı zamanda bu sosyal olgu ve kurallar kültür değerlerini oluşturmaktadır.

Kültür kavramı 18. yy.’ dan itibaren sosyal alanlarda yer alan araştırmacılar tarafından tekil kültür olgusu olarak değerlendirilmiştir. Bu kavrama soyut anlamlar yüklenerek günümüzde kullanılan biçimi alması sağlanmıştır. Bazı kaynaklara göre kültür kavramına yüklenen ilk soyut anlamlar Romalı filozoflar Cicero ve Horatius tarafından, insanın eğitilmesi ve yetiştirilmesini sağlayabilmek için kullanılmıştır.

Cicero’nun yüklemiş olduğu ‘insanın belli ilkelere göre davranması’ anlamı, günümüzdeki ‘kültürün insan davranışlarına öğretici’ özelliği ile benzetmektedir. Kimi kaynaklar ise kültür kavramına ilk soyutluğu, ‘insan zekasının gelişimi ve geliştirilmesi’ anlamında Voltaire’nin kattığını ve daha sonra Almanca’ya geçen bu sözcüğün 1793’de yazılan Almanca bir sözlükte ‘cultur’ olarak yer aldığı tespit edilmiştir.

Dünya’da birbirinden farklı kültürleri içerisinde barındıran birçok toplumsal yapı vardır. Bu durum, ortaya bir kültürel çeşitliliği çıkarmaktadır. Bu çeşitliliklere bağlı olarak bazen spor da farklı şekillerde biçimlenmektedir. Durum böyle olunca sporunda kültürel bir olgu olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Bir değerlendirme yapılacak olursa spor, ilk olarak oyun, daha sonra da tüm

dünyada benzer olarak tasarlanmıştır. Tüm dünyada, savaş esnasında uygulanan her türlü hareketin sporda da kullanım değeri olduğu görülmektedir. Fakat bu kullanım şekli ülkelerin yapılarına göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin birçok ülkede güreşin fonksiyonel olduğu görülür. Kültürün olduğu her yerde güreşin farklı çeşitleriyle karşılaşılmaktadır.

Osmanlı'da güreşe oldukça önem verildiği bilinmektedir. Hatta elit güreşlerin padişahın himayesinde olduğu, bugünkü kulüplere benzer bir yapı olan tekke denilen kurumlarca yönetildiği, Şeyh adında başkanlarının olduğu, sporcuların ise mürüt olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Birçok şehirde (Mekke, Cidde, İskenderiye, Lazkiye, Şam, Maraş, Amasya, Tokat, Ankara, Kütahya, Tire, Bergama, Manisa, Akhisar, Yenice, Üsküp, Gelibolu, İpsala, Usturumca, Avlonya, Diyarbakır, Konya, Bursa, Balıkesir, Urfa, Halep Belgrat, Bağdat, Edirne) güreş tekkelelerinin olduğu bilinirken, merkezleri de İstanbul Zeyrek'te idi.

Grek kültüründe ise güreş alanlarında beslenme-barınma mekanları yer almaktadır. Buradaki güreşçilerin uluslararası yarışmalar için hazırlandığı düşünülmektedir. Ayrıca güreşin yanı sıra tüm dünyada savaş esnasında kullanılan fakat savaştan soyutlanan kılıç ve sopa gibi aletlerin kullanıldığı sporlar bulunmaktadır. Spor branşları çeşitlilikten dolayı uzun yıllar sadece belirli coğrafyalarda yapıldığından, uluslararası bir boyuta ulaşamamış, belirli standart kuralları olmamış, milli ve geleneksel bir kimliğe bağlı kalmışlardır.

Tarihte ilk olarak örgütsel biçimde gerçekleştirilen olimpiyatların ortaya çıkışı ile alakalı farklı efsaneler söylenmektedir.

M.Ö. 776'da Elis Kralı 'Phitos' tarafından başlatıldığı ve 4 yıllık aralarla M.S. 393 tarihine kadar sürekli olarak düzenlendiği düşünülmektedir. Bu süre zarfında toplam 292 kez yapıldığı ifade edilirken başka bir efsaneye göre ise Kral Pelops'un M.Ö. 1370 tarihinde başlatmış olduğu ve M.Ö. 800'lerde ara verdiği söylenmektedir.

İlk olimpiyatlar hız koşuları ile başlamış daha sonra buna güreş, disk, cirit atma, boks ve uzun atlama branşları da eklenmiştir. Penta yunancada 5 anlamına geldiğinden, "Pentation" olarak ifade edilen beşli yarışma sistemi olimpiyatlara dahil edilmiştir. Olimpiyatların isimleri hız koşusunu kazanan sporcuların isimleri ile anıldığından dolayı ilk yapılan olimpiyata da, yarışın kazananı olan Coroebus'un adı verilmiştir. Olimpiyatların düzenlendiği alanın ölçüleri; içten içe boyu 192 metre, genişliği 35 metredir.

Bugünkü olimpiyatlar ile antik olimpiyatlar arasındaki farklara bakıldığında, bireysel olarak yarışma programlarının olması, antik olimpiyatlara sadece yunanlıların dahil edilmesi ve yarışmacıların çıplak bir şekilde müsabakaya çıkması olarak ifade edilebilir. Antik olimpiyatlar da kadınların ve yabancıların sadece

izleyici olarak katılım sağlamalarına müsaade edilmiştir.

İlk olimpiyat oyunları 776 yılında gerçekleştirilirken sadece kısa mesafede yapılan koşulara yer verilmiştir. Olimpiyat oyunlarının bugünkü halini alması tam 576 yıl sürmüştür. Bu sürede toplam 145 olimpiyat oyunu yapılmıştır. Bugün olimpiyat oyunlarında 21 spor branşına yer verilirken, bu organizasyon çok boyutlu bir hal almıştır.

Antik Yunan ve Roma uygarlıklarının dışında diğer dünya ülkelerindeki spora yaklaşım incelendiğinde, din faktörünün yanı sıra, birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Hemen hemen tüm ülkelerde yalnızca soylu ailelerin çocuklarına bir beden eğitimi ve askeri boyutta bir program uygulanmıştır.

Örneğin İrânlılarda sadece soylu ailelerin çocuklarına askeri programla beden eğitimi programları uygulanmıştır. Başka bir örnekte Mısır'da beden eğitiminin yapılması, toplumsal sınıflamada üstte olanlara sağlanmıştır. Yine eski uygarlıklardan Hititlerde, tanrıları şerefine bir yarışma düzenlenirdi. Bu yarışma da ibadet ve idman birlikte sergilenmiştir. Bu yarışmalarda kazanan kişinin kaybedenlerden birini inandıkları tanrıya kurban etmeleri ödül olarak kabul edilirdi. Çin'de ise ok atma, asiller için bir imtihan olarak görülmüştür. Ok atma gerçekleştirilirken bir müzik seromonisiyle ve özenle seçilmiş hareketlerle sergilenmektedir. Hintliler eğitim programlarını mesleki hedeflere göre dizayn etmişlerdir. Toplumun her sınıfına göre bir eğitim planı uygulanmakta olup askerlik ve yöneticilik hizmetleri için yapılan eğitimler sadece asil ve savaşçıların çocuklarına uygulanmıştır.

Antik Yunan'da başlayan, Roma imparatorluğuyla devam eden ve farklı uygarlıklar içerisinde süregelen sporun başka bir boyuta geçmesi sanayi devrimi ile gerçekleşmiştir. Bu devrim ile toplumsal yaşantıda meydana gelen değişiklikler gibi sporda da köklü değişimler yaşanmıştır.

Sporun Toplum Yaşamındaki Yeri ve İşlevleri

Dinsel ve seküler nitelikte ayrıca kolektif olarak geliştirilen davranış biçimleri toplumsal olgulardır. Toplumsal olguların biraz katılmış örnekleri kurumlar ve normlardır. Bunlar kolektif bir varlık olarak düşünülen grupların pratiklerini oluşturur; bu yüzden empoze edici niteliktedir ve bireyler tarafından içselleştirilir.

Toplumsal olguların başlangıç ve bitiş zamanları net bir biçimde belirlenemez. Süreç içerisinde meydana gelen durumlardır (WEB2). Spor farklı alanlardan insanların dikkatini çekerek, uğraşları olmuştur. Bunun sonucunda da giderek yaygınlaşmış ve toplumsal bir olgu halini almıştır.

Artık birçok spor branşı gazete ve televizyon gibi sosyal alanlarda sürekli olarak ön plana çıkmaktadır. Spor branşlarının toplumlar tarafından algılanış biçimi ve yapıları değişiklikler gösterebilmektedir.

Futbol, tenis, voleybol gibi sporlar rekabete dayalı olup, dünya genelinde de kabul edilmiştir. Golf, sörf, paraşütle atlama, vücut geliştirme, gösteri güreşleri vb. spor branşları kimilerine göre anlamsız bulunup bir spor olarak kabul edilmezken çoğunlukla spor olarak görülmektedir.

Toplumda meydana gelen, görülen ve duyulan, başlangıç ve bitiş noktaları belirli olan her şey toplumsal olaydır. Buna göre bu sporların hepsi toplumsal bir olgudur. Çünkü bu sporlar birden fazla kişiyi ilgilendirirken başlangıcı, bitişi ve nerede gerçekleştirildiği bilinmektedir.

Spor başlı başına bir toplumsal olgu olarak değerlendirilmektedir (WEB2). İnsanlık tarih boyunca yaşanan değişim ve gelişimlerden dolayı sürekli olarak birlikte yaşamak zorunda kalmıştır. İnsanların bu zorunluluk durumunu kabul etmelerinde yaşamlarını devam ettirebilme, güvenli, huzurlu ve bolluk içerisinde yaşamak istemeleri gibi faktörler etkili olmuştur.

Toplumların niteliklerine bakarak kültürel boyutu ile ilgili bilgi sahibi olunabilir. Toplumda yer alan bireylerin yaşama biçimleri, gereksinimlerini giderme yöntemleri ve paylaşımları o toplumun kültürünü ortaya çıkarmaktadır. Kültürel olguları, toplum yapısı içerisinde önemli bir yere sahip olan kurumlar oluşturmaktadır. Bu kurumlar sürekli ve düzenli bir biçimde yinelenen ve toplumsal normların onayladığı yapılarıdır.

Bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde sporun toplumsal bir kurum niteliği taşıdığı görülmektedir. Çünkü spor toplumsal normlar doğrultusunda düzenlenen fiziksel aktiviteler olarak kabul edilmektedir. Spor toplumsal bir kurum olduğundan dolayı toplumdan etkilenirken aynı zamanda toplumu da etkilemekte-

dir. Toplumlar yapı olarak dinamik olduklarından, tarih boyunca farklı dönüşümler geçirmektedirler. Bu dönüşümlerin içerisinde spor da bir takım değişiklikler geçirmektedir.

İlkel insanların yaşam mücadelesi ve doğaya karşı göstermiş oldukları mücadeleyle öne çıkan spor, zamanla uygulayanı ruhsal, fiziksel ve zihinsel anlamda geliştiren, daha çok ‘oyun’ şeklinde insanların oyalanmasını sağlayan, izleyenlerin eğlenmesine sebep olan, büyük kitlelere hitap eden ve toplumu yönlendirebilen bir kurum halini almıştır.

Spor, insan yaşamının her döneminde ilgi çeken en eski yapılardan biridir. Zamanla değişiklik göstermiş olup toplumsal koşullar ile tekrar şekillenmiştir. Boş zamanı değerlendirme ve güzel zaman geçirme aktivitesi olmaktan çıkmıştır. Bugün insanlar işe alınırken dahi sporla olan ilişkileri göz önünde bulundurulmaktadır.

Sebebi ise spor ile iç içe olan kişilerin takım çalışmalarında daha uyumlu olması, öfkelerini kontrol altında tutabiliyor olması ve mücadeleciler bir yapıya sahip olmasıdır. Wilkerson ve Dodder ‘in tanımların da sporun kişileri ortak bir amaç ile bir araya getirdiği ve psikolojik olarak haz almalarını sağladığı ifade edilmektedir.

SOSYOLOJİ NEDİR

İnsan hayatında sosyal yaşamın, sosyal değişikliklerin ve insanın sosyal davranışlarının sebep ve sonuçlarının bilimsel olarak incelenmesi sosyoloji olarak tanımlanmaktadır. Sosyoloji insanların, toplum yapılarıyla ve grup organizasyonlarıyla olan ilişkisini inceler. Aynı zamanda toplumdaki grup organizasyonlarını ve toplumun yapısını araştırır. Bu yapılar içerisindeki insanın davranışlarını sosyal olarak ifade etmektedir.

Aile, ailedeki ilişkiler, suçlulardan oluşan çeteler, bu çetelerin işlemiş olduğu suçlar, sporda holiganizm, sosyal hayatta eğitimin yeri, erkek ve kadınlarda iş dağılımı ve insanların serbest zamanlarını nasıl değerlendirdikleri sosyolojinin konularıdır. Yani sosyolojinin insanın günlük yaşamındaki her alanı kapsadığı söylenebilir. Sosyoloji araştırma, bilgi ve teorinin uyarlanmasından oluşmaktadır.

SOSYOLOJİNİN TÜRKİYE’DE GELİŞİMİ

Ülkemizde sosyolojinin gelişmeye başlaması ile Fransa’daki sosyolojik hareketler arasında iki yönden benzerlik bulunmaktadır: Bunlar her iki ülkede de toplumbilimin ortaya çıkmasında sosyal bunalımlar rol oynamıştır, Fransa’da bilimin temelini dayanan iki toplumbilim akımının belirmesi paralelinde Osmanlı İmparatorluğunda da bilimsel temele dayalı iki Toplumbilim akımı belirmiştir.

Bu noktada ülkemizde beliren iki akıma baktığımız zaman, bu iki akımında iki önemli isim tarafından ülkemize getirildiğini görmekteyiz. Bunlardan biri Comte

Durkheim ekolüne bağılı olan Ziya Gökalp, diğeri ise Le Play Okulu'nun temsilcisi olan Prens Sebahattin'dir. Ziya Gökalp, Durkheim sosyolojisini ilk defa 1914 yılında üniversitede ders olarak vermiştir. Böylece sosyoloji bilimi, yavaş yavaş ülkemize gelmiş ve yayılmaya başlamıştır.

Gökalp sosyolojisi Durkheim'in düşünceleri ışığında filizlenmiştir. Gökalp öncelikli olarak sosyolojinin konusunu belirlemekle işe başlamaktadır. Ona göre olaylar üçe ayrılıyordu. Uzvi (organik) hayati olaylar, ruhi hayati olaylar ve içtimai (toplumsal) hayati olaylar.

Böylece Gökalp, sosyoloji bilimini psikoloji ve biyoloji bilimlerinden ayırmış oluyordu. Gökalp, bütün toplumların geçirmek zorunda olduğu üç aşamadan bahsetmektedir. Bunlar sırası ile kavim, ümmet ve millet aşamalarıdır. Kavim aşamasında toplumsal bütünlük din, ırk birliği, gelenek ve görenekler tarafından gerçekleştirilir. Ümmet aşamasında ise toplumsala yayılan dini görmekteyiz.

Din sayesinde bireyler arası ve kavimler arası bazı özellikler yok olmaya başlamıştır. Millet aşamasında ise uygarlıklar, kendilerine has özelliklerine tekrar ulaşırlar ve bu şekilde yeni bir millet kimliği oluşmaya başlar. Gökalp sosyolojisinin en önemli konularından birisi de hars ve medeniyet ayrımlarıdır.

Hars, milli kültürdür ve bireylerde ulusal bilincin gelişiminde etkilidir. Medeniyet ise akılcı olmayı öğretir. Medeniyet, akılcılığı kapsayan ve bütün toplumların birlikte oluşturdukları kültürel bir bütünlüktür.

Durkheim tarafından ortaya atılan toplumsal bilinç kavramı, Gökalp'te ulusal bilince dönüşür. Ulus olmanın temel şartlarından bir tanesi de bireylerin ulusal bir bilince sahip olmalarıdır. Prens Sebahattin, Sultan Hamid'in torunudur.

Prens, Le Play ekolünün görüşlerini savunmaktadır. Ona göre "tüm toplumlar da cemaatçi ve bireyci olmak üzere iki sosyal yapı vardır. Cemaatçi toplumlarda bireyler birbirlerine güveniyorlar. Ait oldukları aile, cemaat, parti ve hükümete dayanıyorlar. Ferdietçi toplum tipinde ise insanlar, kendilerine güveniyorlar.

Prens'e göre merkezietçi yönetim ülke yönetiminde bazı kargaşalara neden olmaktadır. Çok masrafla az iş yapıldığını ve merkezden, mahalli sorunların yeterince anlaşılamadığını belirtmektedir. Bu nedenle Prens'e göre merkezietçi yönetim şekline, âdemi merkezietçi yönetime geçiş yapılmalıdır. Böylece ülke içerisinde bulunduğu sıkıntılardan kurtulabilecektir.

Bunun dışında Prens, teşebbüsü şahsi kavramına da değinmektedir. Ona göre, eğitim bireylerin kişiliklerinin gelişiminde önemli katkılarda bulunmalıdır. Tüketici bireyler yerine kendi kendine yetebilen, şahsi teşebbüs gücü bulunan bireyler yetiştirmeliyiz. Bu iki düşünürün yanında sosyolojinin gelişiminde katkıları bulunan pek çok düşün adamı ve sosyolog bulunmaktadır.

Bunlar arasında Hilmi Ziya Ülken, Ziyaettin Fahri Findıkoğlu, Nurettin Şazi

Kösemihal, Cavit Orhan Tütengil, Cahit Tanyol, İbrahim Yasa, Mübeccel B. Kıray gibi isimleri sayabiliriz.

SPORA SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Literatürde spor sosyolojisi, yeni gelişen bir alan olarak belirtilmektedir. Ülkemizde, dünyaya kıyasla fazla incelenmemiş ve çok yeni olduğu görülmektedir. Yeterli araştırma olmadığından spor ile toplum arasındaki ilişkiyi açıklamak yetersiz kalmaktadır.

Sporun bilimsel olarak teorik açımdan uzak ve sıradan bir faaliyet olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı spora bilimsel olarak gerekli önem gösterilmemektedir. Sosyal bilimcilerin yanı sıra spora beden eğitimcilerde yeni yaklaşımlar getirmektedir.

Fakat beden eğitimi alanındaki araştırmacılar genellikle sporun neden yapıldığı ve yapılırken gerçekleştirilen teknikleri üzerinde dururken sosyal alandaki araştırmacılar toplum ile spor arasındaki ilişkiyi, sporu gerçekleştiren kişiler ile seyredenlerin spora olan yaklaşımını ve sportif faaliyetlerin toplumda ne tür işlevleri gerçekleştirdiğini incelemektedir. Norbert Elias spor sosyolojisi alanındaki önemli düşünürlerdendir. Elias'ın yapmış olduğu çalışmaları 'toplumu tanımanın ilginç bir laboratuvarı olarak spor' ve modernitenin özgün bir fenomeni olarak spor' başlıkları ile değerlendirebiliriz. Elias, Sporu toplumu anlamak için bir laboratuvar olarak görmesi ile yapısal-işlevselci sistem yaklaşımını benimseydiğini göstermektedir.

Bu yaklaşım ile bir toplumun özelliklerinin, onu oluşturan kurumlara da yansıdığı ve sistem ile onun alt sistemleri olan kurumlar arasında karşılıklı bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Kurumlarda meydana gelen herhangi bir değişim sonrası toplumu etkileyen sonuçları da ortaya çıkar. Elias'a göre spor bir kurumdur ve toplumun kodlarının sporda olduğu aşikardır. İşlevselci kuramcılar, sporun toplum üzerindeki karakter inşası, kimlik oluşumu, düzenli bir yaşantı, toplumsallaşma, etkileşim, kültür, estetik, etik, eğlence, eşitlik, ekonomi ve kendini gerçekleştirebilme gibi alanlardaki olumlu etkilerini ifade ederler. Çatışmacı kuramcılara bakıldığında ise tüm bunların aksine sporun toplumda sömürü, militarizm, ayrımcılık, milliyetçilik ve kişilerin yönlendirilmesi gibi olumsuz etkilerinin olduğunu düşünürler.

Sporun Sosyolojik Temelleri

Bu başlığın değerlendirilmesinde sporun ortaya çıkışı, kavramsal olarak ele alınması, kültürel yapısı, dünyada ve ülkemizde sporsal örgütlenme biçimleri, endüstrileşmesi, devlet ve medyayla olan ilişkileri üzerinde durulmuştur.

SPOR SOSYOLOJİSİNİN DOĞUŞU

Sporun toplumsal bir olgu halini almasında birçok faktör (hızla gelişip tüm dünyaya yayılması ve neredeyse tüm ülkelerde modern spor formunun aynı şekilde kabul görmesi vb.) etkili olmuştur. Sporun toplumda böyle bir yer edinmesi sebebiyle toplum biliminde önemli bir konuma gelmiş ve dikkate alınması gereken bir aktör olmuştur.

Bu kapsamda sosyolojinin başka alanları karşısında bir eylem alanı olarak sporun sosyal önemi ve bunun sosyolojik bilgi ve kuram oluşturma açısından bilimsel verimliliğinden kaynaklanan spor sosyolojisi alanı doğmuştur.

Spor 1950'li yıllardan sonra hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu yıllardan itibaren sporda meydana gelen hızlı bir dönüşümle spor sosyolojisi tarafından farklı görüşlerle ifade edilmeye başlanmıştır.

Özellikle bu alandaki eleştirel bakış açılarıyla Bourdieu'nün Habitus Kuramı ve Elias'ın geliştirdiği Figürasyonel Kuramı günümüzde halen en çok kaynak gösterilen kuramsal yaklaşımlar olarak yerini almaktadır. Bu kuramsal yaklaşımlara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylıca değinilecektir.

Modern sporun gelişmesinde etkili olan ekonomik ve toplumsal değişimler spor sosyolojisinin de gelişim sağlamasında rol oynayan araştırmalara kaynak olmuştur. Tüm bu gelişmelere dayanarak toplumda sporun önemini açıklamak için kurumsal ve kuramsal sosyolojik araştırmaların gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Şimdiye kadar sporun ortaya çıkışı ve değişimi ile ilgili yeteri kadar bilgi verilememesi de aslında, psikolojik, antropolojik, iktisadi ve tarihi alanlarda yapılan çalışmaların yetersiz olduğunu ve daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Spor Sosyolojisinin Doğuşunu Hazırlayan Koşullar

Sosyoloji toplumsal yaşamda alt disiplinlere ayrılırken, spor da toplumbiliminde kurumsal anlamda bir konu olmaya başlamıştır. Spor sosyolojisini değerlere bağlı kalarak şekillendirmeyen, sporun toplumdaki sosyal olarak yerini konumlandırmaya çalışan aynı zamanda bu alanla ilgili sistemli ilk çalışmaları ortaya koyan toplumbilimcilerden bazıları ABD'li Kenyon ve Loy'dur. Bu iki toplumbilimci spor sosyolojisini pozitif ve bağımsız bir sosyal bilim dalı olarak ele almışlardır.

Bu tanımdan hareketle Alman sosyolog Voigt ise spor sosyolojisini görgül sosyal araştırmanın yöntemiyle çok yönlü görünümü içinde sporun eylem alanını, bağlarını, görüntülerini sistematik olarak araştıran ve kendisini deney bilimi olarak tanımlayan özel bir sosyoloji alanı olarak tanımlamaktadır.

Spor sosyolojisinde amaç devamlı olarak gerçeklerle sınırlanan bilimsel esaslara dayalı bilgileri oluşturarak kuram oluşturulmasını sağlamaktır. Buna bağlı olarak

kuram eşliğinde bilimin farklı alanlarıyla işbirliği içinde sporda sosyal yapıları ve sosyal davranışı; sporla diğer alt sistemler arasında karşılıklı etkiyi araştırır. Spor sosyolojisi tarihte 1950’li yıllardan itibaren, sosyoloji biliminin bir alt dalı olarak ortaya çıkmıştır.

Spor sosyolojisinin temellerinin oluşumu ise 19. Yüzyıla kadar gerçekleştirilen araştırmalara dayanmaktadır. Kültürel antropoloji alanında gerçekleştirilen birçok çalışma vardır.

1938 yılında yayınlanan Johan Huizinga’nın “Homo Ludens” isimli eseri ve daha eski bir dönemde (1899 yılında) yayınlanan Thorstein Veblen’in “Aylak Sınıfın Teorisi” isimli eserlerine, spor sosyolojisinin ortaya çıkmasıyla sürekli olarak atıf yapılmıştır. Weber ve Spenser ise özellikle 20. yüzyılın ortalarından sonra artan spor sosyolojisi ile ilgili çalışmalara kaynaklık etmiştir. Çünkü bu araştırmacılar çalışmalarında sporsal aktiviteler ile ilgili detaylara ve açıklamalara yer vermiştir.

Modern spor kavramı ilk kez Alman bir toplumbilimci olan Heinz Risse’nin 1921 yılında yayınlanan “Soziologie des Sports” isimli eserinde geçmektedir. Bu eserin Türkçe ismi ‘Spor Sosyolojisi’dir. Bu eserde ayrıca spor sosyolojisi kavramı da ilk kez kullanılmıştır. Aynı yazarın “Soziologie des Sports” isimli eseri yayınlanmadan tam 11 yıl önce “Sport und Kultur” isimli kitabı da yayınlanmıştır. Spor sosyolojisinde bu denli önemli bir yere sahip olan bu iki eserin Almanya’da kaleme alınmış olmasının bir raslantı olmadığını düşünmekteyiz.

İngiltere gibi modern sporların, üst sınıftaki insanların yaşam tarzı ve üretim ilişkileri ile ortaya çıktığı bir ülkenin aksine, uzun yıllar sürekli savaşların içerisinde yer alan Almanya’da modern olarak ifade edilen sportif faaliyetler çok kısa sürede gelişim göstermiştir.

İlginç olan ise bu denli savaşlarla boğuşmuş bir ülke ayrıca siyasi anlamda birliğini de oldukça geç sağlayan bir ülkenin bu denli bir gelişim göstermesidir. Fakat Almanya’da ortaya çıkan bu modern spor faaliyetleri günümüzde beden eğitimi olarak adlandırılırken, o dönemde tümüyle para militer olarak gerçekleştirilmiştir.

Zaman içinde yaşanan gelişme ve değişimlerle birlikte spor yeni bir yapı halini almıştır ve bu yeni formu değerlendiren, inceleyen çalışmalar sonraki dönemlerde yapılmıştır. Bu değişimle birlikte ortaya yeni çıkan çalışmalara rağmen Risse’nin ortaya koyduğu eserde spor ile toplumsal yapı arasındaki ilişki doğrudan ele alınmıştır. Bu bakımdan eser diğerlerinden farklı olarak daha ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

İngiltere modern sporların anavatanı olarak görülmektedir. Ancak İngiltere’de spor sosyolojisi ile ilgili yayınlanan ilk eserin tarihi 1941’dir. Bu eser asıl alanı

tarikh olan Eric Parker tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserin ismi “İngiliz Sporunu”dur. Yapılan bu çalışmalara rağmen spor sosyolojisinin başlangıcının 1950’li yıllar olmasının bazı sebepleri vardır.

Bunlar; Almanca olan eserlerin beden eğitimi ve sporu, askeri temellere dayanarak değerlendirmesi ve sonrasında bu eserlere yenilerinin eklenmemesidir. İngiltere’de ise durum spor ele alınırken yalnızca kronolojik gelişimi değerlendirilmiştir, bu yüzden sosyolojik alana dahil edilmemiştir.

1950’li yıllara gelindiğinde spor sosyolojisi ile ilgili çalışmalar Avrupa merkezli olarak yapılmaya başlamıştır. 10 yıllık bir süreden sonra bu araştırmaların merkezi ABD ve Kanada olmuştur. Ayrıca spor sosyolojisinin kurumsal bir yapı halini almasında Kuzey Amerikalı toplumbilimciler önemli rol oynamışlardır.

Bu bilgiler ışığında spor sosyolojisinin ortaya çıkışının neden 1950’li yıllar olduğu ve ilerleyen süreçte neden Amerika’da yapılan araştırmaların, spor sosyolojisinin gelişim göstermesinde önemli rol oynadığı gibi sorular ortaya çıkmaktadır.

Neden ABD sorusu üzerinde duracak olursak, ABD’nin ekonomik anlamda uluslararası siyaset ve piyasalardaki gücü öne çıkmaktadır. Batı da diğer dünya ülkelerinin öncüsü olarak ortaya çıkan ABD aynı zamanda sahip olduğu bu egemenliğin devam edebilmesi için ortaya çıkan fikir akımlarının da merkezi haline geldi. Birçok toplumsal olgu küresel düzen ve piyasanın ihtiyaçlarıyla şekillenir.

Sporunda bu olgulardan biridir. Amerikalı yöneticilerin bu dönemde spor kurumlarında aktif bir şekilde yer edinmesi bu düşüncüyü desteklemektedir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde, ilk kuramsal yayın alanının büyük bir çoğunlukla Amerikalı araştırmacılarından olduğu görülecektir. Aynı dönemde Alman temsilcilerin de Amerika’lı sosyologlar gibi aktif rol aldığı görülmektedir.

Almanların bu süreçte etkin rol oynamasında, 19. Yüzyılda ortaya koydukları eserlerin önemli yeri vardır. Çünkü bu eserlerde spor sosyolojisi kavramı ilk kez kullanılmıştır, bu eserler içerik olarak sportif pratikler üzerine olmuştur. Ayrıca 19. yüzyılda sporla ilgili en çok bilimsel çalışmayı da Almanların yapmış olması, kendilerinin ifade edilen dönemde etkin rol oynamasını sağlamıştır.

Spor sosyolojisinin ortaya çıkmasına olanak sağlayan koşullar üzerine yapılan ilk açıklama Batı Alman sosyologlar Lüschen ve Weis tarafından yapılmıştır. Bu kişiler ayrıca Uluslararası Spor Sosyolojisi Komitesi’nin kurucularından olup spor sosyolojisinin ilk dönem yazımında yer almıştır.

Lüschen ve Weis’e göre spor sosyolojisinin gelişimi 5 koşulun sağlanması ile mümkün olabilmektedir. Bunlar:

- 1- Sosyoloji genel anlamda yaygınlaşırken personele ilişkin ve maddi anlamda düzenlemelerin yapılması,

- 2- Sporun ön yargılardan sıyrılmış bir biçimde meşru bir araştırma konusu olarak kabul edilmesi,
- 3- Spor bir kurum olarak yaygınlaşmalı, spor sosyolojisinin gelişim gösterebilmesi için hem kamu da hem de spor kulüplerinde, bilimsel çalışmalar yeterli desteği alabilmeli,
- 4- Genel sosyoloji içerisindeki bazı temsilciler aracılığıyla genç araştırmacıların spora ilgi duyması ve teşvik edilmesi,
- 5- UNESCO bünyesinde yer alan Dünya Spor Konseyi'nin kurmuş olduğu Uluslararası Sosyoloji Birliği (ISA) içerisinde özel araştırma ekiplerinin oluşturulması.

Lüschen ve Weis'e göre spor sosyolojisinin amaç ve hedefleri 3 kısımda toplanabilmektedir.

- ✓ İlk olarak sporun bir eylem sistemi olduğunun kabul edilmesi ve yalnızca sosyal, kültürel, fizyolojik ve psikolojik faktörlerin analiz edilmesiyle tam olarak anlaşılabilirdir.
- ✓ İkincisi toplum hakkında görüşler, sosyolojik kuram ve yöntemlerin açıklanmasıyla üretilebilmektedir.
- ✓ Üçüncü olarak ise sporun sosyal bakımdan uygulanabilmesine katkı sağlanmalıdır.

Yine Alman bir araştırmacı olan ve benzer yıllarda araştırmalar yapan sosyolog Grieswelle spor sosyolojisinin tanımını yapmıştır. Bu tanımda spor sosyolojisini, spor gerçekleştirilirken aktif olarak içerisinde yer alan veya pasif olarak sporu yaşayıp hisseden insanların zihin durumlarını, ihtiyaçlarını, fikirlerini, motivasyonlarını, değerlerini ve normlarını bilmek; bağlamları ile kurallarını tespit etmek ve ihtiyaç olduğunda mevcut düşüncelere dayanarak sporun uygulanabilmesi için tavsiyelerde bulunmak olarak ifade etmiştir.

Spor sosyolojisine dair görüş ve fikirlerini dile getiren farklı bir sosyolog da Rigauer'dır. Yine Rigauer'da spor sosyolojisinin işlevlerine dair 3 temel konuyu şöyle ifade etmektedir:

- 1- Sporda sosyolojik araştırmaların yapılması ve ilgi gösterilmesi toplumsal gelişmeler ile oluşur,
- 2- Spor sosyolojisinin kuramsal ve görgül oluşumunda genel sosyoloji kavramlarına ve buna uygun bir çerçeveye dayanır,
- 3- Spor sosyolojisine ilişkin konseptler kendinde amaç olarak kalmazlar, ak-

sine pragmatik amaçlara, değerlendirme olanaklarına ve dayandığı temeller açısından spor sosyolojisine ilişkin bilginin pratik kullanımına yöneliktirler.

Anglo-Amerikan ekolü modern sporun ortaya çıkıp kurumlaşmasına ev sahipliği yapmıştır. Bu ekolde spor sosyolojisinin nasıl ortaya çıktığına, tanımına, amaçlarına, hedeflerine ve işlevlerine dair değerlendirmelere yer verilmiştir. İngiliz bir sosyolog olan Malcolm, spor sosyolojisinin ortaya çıkış sebebinin 2 nedene bağlı olduğunu ifade etmiştir.

Sporun sosyal görünürlülüğünün gelişim göstermesi ve genel sosyolojide sporun göz ardı edilmesinin zamanla mantık çerçevesinde düzenlenmiş olması. Bu husus ile ilgili Amerika'lı bir spor araştırmacısı olan Sage, sporun sosyolojide neden daha önceleri yer edinemediğinin araştırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Sage bu duruma sebep olan etkenleri şu şekilde sıralamıştır; toplum bilimsel seviyede araştırma için önemli görülmemesi, kültürün bir alt formu olarak düşünülmesi, diğer araştırma alanlarına göre daha az akademik prestij getireceğinin sanılması ve klasik sosyoloji dönemine bakıldığında spora dair basılı materyallerin yeterli kadar olmaması. Bu materyal yetersizliği 1950'li yıllardan itibaren başlamış olan ve özellikle 1960'larda hız kazanarak devam eden bir yazın süreciyle geçilmiştir.

Tam da bu nedenden dolayı 1950 ve 1963 yılları arası spor sosyolojisi için yayınlar dönemi olarak görülmektedir.

Amman, en kısa haliyle sosyolojiyi sosyal olguların bilimsel metotlar ile araştırılması olarak ifade ederken, spor sosyolojisini, sosyolojik yaklaşımın spor olgusuna tatbik edilmesi olarak ifade etmektedir.

Bu düşünceden yola çıkılarak sosyolojik yaklaşımın ve yönteminin spor olgusuna tatbik ettiği ilk kaynaklar spor sosyolojisinin ortaya çıkış zamanı olarak değerlendirilir. Bu kaynakların ilk olarak batılı toplumlar tarafından ortaya koyulduğu bilinmektedir.

Fransız sosyolog Dumazedier genellikle serbest zaman üzerine çalışmalar yapmasıyla bilinir. Dumazedier 1950'de 'Spor Üzerine Yeni Bakışlar' isimli bir eser yayınlamıştır ve bu eser alana öncülük etmiştir. Bunu takiben Alman sosyolog Papplow bir yıl sonra 'Sporun Sosyolojisi' isimli eserini yayınlamıştır.

Yine bu eserin yayınlanmasından 1 sonrada başka bir Alman sosyolog Plessner 'Spor Sosyolojisi' isimli makalesini yayınlamıştır. Bu 3 eserde sporun sosyal boyutunu tanımlayıcı nitelikte olduklarından sonrasında yapılan çalışmalara belirli seviyede katkı sağlayabilmişlerdir. Ayrıca İngiliz sosyolog McIntosh 1963 yılında 'Toplumda Spor' isimli bir kitap yayınlamıştır.

Bu kitap spor sosyolojisinin ilk taslaklarından biri olarak kabul görmektedir. Yine ilk akademik yayın olarak değerlendirilebilecek diğer çalışmalar, Amerika'lı

sosyolog Helanko'nun 'Spor ve Sosyalleşme' başlıklı makalesiyle, Fransız sosyolog Clousard'ın 'Sporun Sosyal İşlevleri' başlıklı makalesidir.

Bu çalışmalar aynı yıl içerisinde yayınlanmıştır. Bu yayınlar döneminde spor olgusunun üzerinde çalışılması gereken bir alan olarak değerlendirilmesi en önemli gelişmedir. Sporun televizyon gibi sosyal araçlar ile büyük kitlelere ulaştırılması ve dünyadaki birçok toplumu etkilemesi bu dönemde olmaya başlamıştır.

Zamanla sosyoloji biliminin dışında farklı bilim alanlarında da spor sosyolojisi önem kazanmaya başlamıştır. Spor fizyolojisi ve spor psikolojisi gibi alanlar ortaya çıkmış ve akademik statüler kazanmışlardır. Fakat spor sosyolojisinin akademik anlamda statü elde etmesi ve kurumsal bir hal alması diğer alanlara göre daha da gecikecektir.

Sosyal Yapının Spora Etkisi

Günümüzde sporun her geçen gün daha da yaygınlaşması ve pek çok alanda insanların ilgi duyduğu bir uğraş haline dönüşmesi, sporun gerçekten önemli bir sosyal olgu olduğunu gösterir niteliktedir. Sporun sosyal yaşamımızın vazgeçilmez unsurlarından olması ve varlığını sadece onu yapanlara değil, aynı zamanda onu örgütleyenlere, izleyenlere ve hatta karşı olanlara duyurması da sosyal bir olgu olarak değerlendirilmesi görüşünü desteklemektedir.

Dünyada ve Türkiye'de, sporun, özellikle futbol branşının, insanları nasıl bir araya getirdiği, herkesin bu konu üzerinde nasıl bu kadar konuşabildiği, tartışabildiği veya insanların aynı takımı destekleyerek tek vücut olduğu ya da farklı takımları destekleyerek karşı karşıya geldiği düşünüldüğünde; bu branşın etki alanının aslında ne denli geniş olduğu açıkça görülmektedir.

Cinsiyet ve yaş fark etmeksizin her bireyin örneğin futbol branşı üzerine konuşacak bir şeyleri bulunmaktadır. Herhangi bir bireye "Hangi takımı tutuyorsun?" sorusu sorulduğunda; birey hiç düşünmeden ortak bir dil varmışçasına desteklediği futbol takımının adını söylemektedir.

Bu soruya karşılık verilecek cevap, diğer spor branşları üzerinden hiç düşünülmemektedir. Bu doğrultuda toplumların gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, her toplumsal yapıda (kent-köy, sanayi-tarım) benimsenen futbol, her meslek grubundan veya herhangi bir meslek grubuna dahil olmayan insanın ortak kültürel buluşma noktası olmaktadır.

Fikirleri, düşünceleri, meslekleri, sosyal statüleri, yaşları, cinsiyetleri, dilleri, dinleri, ırkları vb. fark etmeksizin spor tüm insanlığı tek çatı altında toplayabilen nadir uğraşlardan biridir. Bununla birlikte sporun sağladığı bu ortak dile ve insanları ortak bir paydada buluşturmasına rağmen her toplumun sosyal yapısının doğrudan ve/veya dolaylı olarak ilgilenilen sportif faaliyet üzerindeki etkileri kaçınılmazdır.

Sosyal yapı, bir toplumun kültürel yapı ve fiziki yapı özelliklerini kapsamaktadır. Kültürel yapı; toplumun yaşama tarzı, buna bağlı olarak dinini, örf ve adetlerini, aile yapısını ve dilini içine almaktadır. Fiziki yapı ise; nüfus, yerleşim, barınma, sanayi, coğrafya, iklim, ekonomi ve eğitim yapılarının özelliklerini kapsamaktadır.

Sosyal yapı, her toplumun özelliğine göre şekillenmekte ve bu nedenle her toplumda farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, toplumun kültürel ve fiziksel gelişmişlik seviyesini ifade eder. Bu durum her ülkenin kendi özelliklerine göre sınıflandırılmasını sağlamaktadır. Bu sınıflandırma gelişmiş, gelişmemiş ve gelişmekte olan şeklidir.

Toplumda yer alan insanların spor faaliyetlerine katılım gösterme biçimi, seviyesi, yararlı olup olmadığı yalnızca kişinin kendi özellikleri ile ilişkili değildir. Bunların yanında toplumun spora olan yaklaşımı ile sporun yönetiliş ve organizasyon şekli de oldukça önemlidir. Spor, bir toplumun tüm özelliklerinden etkilenerek, özellikle toplumdaki ilişkiler yoluyla ortaya çıkarak değişmekte ve yenden biçim kazanmaktadır.

Diğer bir ifadeyle, bireyin aktif veya pasif olarak spora katılımını belirleyen yaş, cinsiyet, yetenek gibi özel faktörler yanında sosyal ve siyasal yapı gibi genel faktörler de toplumun spora katılımını ve bu katılımın sonuçlarını belirlemekte ve aslında başlangıçta özel faktörlerden daha etkili olabilmektedir.

Bir ülkenin ne kadar gelişmiş olduğu, insanların boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini ve uygulayış yöntemlerinde farklılıklar olmasına neden olmaktadır. Bir ülke ne kadar gelişmiş ise boş zaman imkanları da ona göre artmaktadır. Yani gelişmişlik düzeyi ile boş zaman arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. İnsanlar boş zamanlarında gerçekleştirebilecekleri aktiviteleri belirlerken etkili olan faktörler vardır.

Bunlar;

- ✓ Sosyal çevre,
- ✓ Sosyal çevre içerisinde var olan imkanlar,
- ✓ Kişinin sosyo-ekonomik durumu,
- ✓ Toplumsal normlar,
- ✓ Cinsiyet,
- ✓ Yaştır.

Üretim sürecinde ve sanayileşmede kısmen geçiş döneminde olan Türkiye'nin henüz emek yoğun sistemden sermaye yoğun (üretim yoğun) sisteme tam anlamıyla geçemediği görüşü hakimdir.

Emek yoğun sistemde üretim sınırlı olmakta ve üretim sürecinde zaman kaybı oluşmaktadır. Bu durumun, çalışan kesimin gelir seviyesini düşürerek ikinci bir işte çalışma düşüncesini yaygınlaştırması gibi bir etkiye sahip olabileceği düşünüldüğünde; bu etki gerçekleştiği takdirde spora ayrılacak boş zaman da ortadan kalkacaktır. Diğer bir ifadeyle gelir seviyesi düşük bireylerin boş zaman yerine ikinci bir işte çalışmayı tercih etmesi, ikame etkisi sebebiyle spor yapma ihtimallerini ortadan kaldıracaktır.

Bu doğrultuda rekreatif katılımı -dolayısıyla spor etkinliklerine katılımı teşvik eden sosyal ve ekonomik faktörler şu şekilde sıralanabilecektir.

- ✓ Çalışma şartlarındaki olumlu değişimler,
- ✓ Ekonomik şartların iyileştirilmesi,
- ✓ Kentleşme,
- ✓ Nüfus da meydana gelen artış ve hareketlilik,
- ✓ Teknolojik gelişmeler,
- ✓ Reklam, sponsorluklar, tanıtım ve kitle iletişim araçlarının etkisi,
- ✓ Kültürel etki,
- ✓ Eğitim seviyesi,
- ✓ Çevre bilinci,
- ✓ Sağlık bilincindeki yeni kazanımlar ve taleplerin farklılaşması,
- ✓ Toplumsal değerlerdeki değişme ve gelişmeler,
- ✓ Siyasi olarak yönetiliş şekli ve kurumların etkisi,
- ✓ Eğlence endüstrisindeki gelişim ve değişime bağlı etki,
- ✓ Doğal zenginliklerin etkisi,
- ✓ Sosyal hareketliliğin etkisi,
- ✓ Araç-gereç ve malzemelerin teşviki,
- ✓ Rekreatif merkezlerin gelişimi ve artışının etkileri.

Rekreatif katılımı etkileyen her toplumun sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi, Türkiye açısından sayısal verilerle daha ileride incelenmeye çalışılacaktır.

SOSYOLOJİK KAVRAMLAR VE SPOR

Spor, toplumsal hayatın en temel unsurlarından birisi haline gelmiştir. Buraya kadar olan bölümlerden de anlaşılacağı üzere, toplumların tarihi, sporun gelişimiyle paralellik arz etmektedir. Sporun, toplumların en temel belirleyici unsurlarından birisi haline gelmesinden dolayı, sporun toplum üzerindeki etkilerinden ya da tam tersi bir ifade ile toplumların spora etkilerinden söz etmemiz mümkün olacaktır.

Bu bölümde sporun, sosyolojik kavramlarla olan ilişkileri üzerinde durulacaktır. Spor olgusu; aile, toplumsallaşma, kültür, ekonomi, kimlik, şiddet saldırganlık, eğitim, ahlak, tabakalaşma, kitle iletişim araçları, turizm, boş zaman ve değişme kavramları ile beraber açıklanmaya çalışılacak ve çalışmanın özü oluşturulmaya çalışılacaktır.

Sosyolojinin temel söylemlerini oluşturan bu kavramlar, sporun çerçevesinden bakıldığında her zaman farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, gerek modernleşme olgusunun gerekse de sporun etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Değişmeyen tek şeyin değişim olduğu temel sayılıştından hareket edecek olursak, sporun toplumların değişmesindeki rolü asla yadsınamaz.

Toplumlara yön verici temel güçlerden birisi haline gelen spor, bu kavramları, daha genel anlamıyla sosyolojiyi sürekli etkilemekte, tetiklemekte ve spor-sosyoloji arasındaki temel bağlantıları ortaya koymaktadır.

SPOR VE AİLE

İnsanlar yaşamları boyunca belli başlı toplumsal kurumlarla iç içedir. Aile kurumu bunların en önemlisidir. Aile toplumun temelini oluşturmaktadır. İnsan doğumundan itibaren toplumun bir parçası olurken büyümeyle birlikte ailede kimlik oluşumu başlar.

Aile kavramının literatürde nasıl tanımlandığı incelenecek olursa; Ozanka-ya aile kavramını, insanın dünyaya geldiği, topluma hazırlanmanın ilk ve etkili olarak geliştiği, cinselliğin belirli bir şekilde düzenlendiği, anne-baba ile eşlerin çocuklarla samimi, güven verici bir ilişki içinde olduğu ve toplum düzenine göre ekonomik faaliyetlere çok ya da az oranda yer verildiği toplumun bir kurumu olarak açıklamıştır.

Toplumsal kurumların temelini oluşturan aile kurumu, toplum içerisinde bir takım işlevleri yerine getirmektedir. Bu işlevlere kısaca göz atacak olursak;

Toplumsallaştırma İşlevi

Doğumundan itibaren kendisini bir aile içerisinde bulan bireyin, toplum standartlarına ulaşabilmesi için bir takım bilgiler edinmesi gerekmektedir. En basit ifade ile nerede ne zaman, nasıl konuşacağını bilmesi gerekmektedir.

Toplumsallaşma; bireyin doğumundan ölümüne kadar edindiği ‘yaşam mücadelesine ait bilgilerdir. Doğan, toplumsallaşmayı bireyin doğumundan itibaren içinde yaşadığı toplumun üyeliğini kazanmasında geçirdiği aşamalar şeklinde tanımlamaktadır.

Aile, bireyin toplumsallaştırılmasında başlangıç noktasıdır. Toplumsallaşma, ilk olarak ailede başlamakta ve çevreyle beraber gelişmektedir ve devam etmektedir.

Koruyucu İşlevler

Geleneksel toplumlarda; birey, ailenin koruması altındadır. Bu toplumlarda, aile fertleri arasında sıkı bir dayanışma bulunmaktadır. Aile üyelerine yönelik herhangi bir tehdit karşısında, aile fertleri birbirlerine kenetlenmekte ve birbirlerini korumaktadırlar.

Ancak modern toplumlara doğru ilerledikçe, ailenin koruyucu etkisinin azaldığını ve bunun devlet tekeline alındığını görmekteyiz. Modern toplumlarda devlet, aile bireylerinin koruyuculuğunu üstlenmiştir.

Eğitim İşlevi

Birey, aile içerisinde ilk bilgilerini edinmekte ve bütün hayatı boyunca devam edecek olan toplumsallaşma olgusuna ilk geçişi bu kurumdan öğrendikleri ile sağlamaktadır. Temel anlamda, aile; eğitim işlevini ‘toplumsallaştırma’ işlevi ile beraber yerine getirmekte ve devam ettirmektedir.

Özellikle aile büyüklerinin denetiminde olması gereken ‘aile içi eğitim’, ilerleyen yıllarda çocuğun okul çağına gelmesiyle beraber, birey hem aileden kazandığı bilgileri, hem de okul yaşamı boyunca edindiği kazanımları birleştirerek kendisini geliştirecektir.

Akademik eğitim ve sporun ilişkilendirildiği bir çalışmada; spor yapan ve spor yapmayan görme engellilerin akademik başarı düzeyleri incelenmiş ve spor yapan görme engellilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Taşkın, 2016).

Ekonomik İşlev

Aile kurumu, kendi varlığını devam ettirebilmek amacıyla ekonomik eylemlerle her zaman iç içe yaşamak zorundadır. Ailenin geçimini sağlaması amacıyla aile bireylerinden bazıları (baba=patron) çalışmak zorundadır. Bu durumda ailenin para kazanması yani üretimi söz konusudur. Ancak aile, temel geçim maddelerini alabilmek amacıyla kazanılan parayı harcamak zorundadır. Bu noktada ailenin tüketim yapması söz konusudur.

Ekonomik işlev, aile fertlerinin hayatta kalabilmeleri amacıyla zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaları olarak düşünülecek olursa, ailenin en temel işlevlerinden birisinin ‘ekonomik işlev’ olduğu söylenebilir.

Biyolojik İşlev

Aile, neslin devamını sağlayabilmek amacıyla çocuk yapma hakkını yasal olarak elinde bulduran tek kurumdur. Bu noktada hem cinsel ihtiyaçlar doyurulmakta, hem de neslin devamı sağlanmaktadır. İyi bir aile içi iletişim için dayanışma, saygı, bağlılık, sevgi ve iş bölümü gereklidir.

Ayrıca aile içerisinde pozitif bir yaşantı, ailenin sürekliliği ve bir arada olabilmesi için bireylerin taşıdıkları sorumlulukların farkında olarak hareket etmesi gerekir. Ayrıca aile, bireylerin her biri için yol gösterici ve hedef belirleyici olmalıdır.

Ailelerin spor konusundaki düşünceleri, birey üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle ülkemizde, geçmiş yıllara nazaran, ailelerin spora bakış açısının olumlu yönde gelişmeye başladığını görmekteyiz.

Geçmiş yıllarda aileler, çocuklarının sporla (özellikle futbolla) ilgilenmesine karşı iken, günümüzde, çocuklarını spora daha fazla teşvik etmektedirler. Geçen yıllarda özellikle dar gelirli ailelerin çocuklarının spora katılımında büyük sorunlar yaşanmaktaydı.

Spor ayakkabısı, eşofman vs gibi spor yapması için gerekli olan temel unsurlardan yoksun olarak spor yapmaya çalışan bireylerin, spor yapma heveslerinin pek fazla süremeyeceği aşikârdır. Bunun güzel bir örneğini Albert Camus'nun yaşadıklarından öğrenmekteyiz. Albert Camus 1930 yılında Cezayir Üniversite takımının kalecisiydi.

Ayakkabıların kalede dururken daha az eskidiğini düşündüğünden dolayı küçüklüğünden beri kaleci olmayı tercih etmişti. Yoksul bir ailenin çocuğu olarak büyüyen Camus, kendisi için sahada koşarak oynamanın bir lüks olduğunu düşünmekteydi.

Çünkü eve her geldiğinde ayakkabıları büyükannesi tarafından kontrol edilirdi, eğer eskimiş olduğunu görürse Camus'u döverdi. Bu durum, maddi durumu iyi olmayan ailelerin tamamı için geçerlidir. Çünkü zorluklarla alınan bir ayakkabının, elbisenin ya da eşofmanın, spor gibi 'gereksiz' bir faaliyette zedelenmesi, yırtılması durumu, aileler tarafından gereksiz, israf olarak nitelendirilmekte ve çocuk bu konuda azarlanmaktadır.

Dar gelirli aileler için temel mantık 'sporla uğraşma, ders çalış' şeklinde özetlenebilir. Çünkü bu ailelerde esas düşünce, ileri de çocuklarının da kendi çektikleri sıkıntıları çekmemesi ve bu nedenle iyi bir eğitim alarak güzel bir meslek sahibi olmaları yönündedir. Ancak günümüze doğru gelindikçe ailelerin spora bakış açısının değiştiğini görmekteyiz. Aile, bireyin "sosyal dünyayı ve spor dünyasını görmeyi sağlayan ilk birim haline gelmiştir.

Bu noktada spora katılımında ailenin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Spora katılımında ailenin önemi pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır. Hepsinde ortak ifade 'spora katılımında esas belirleyicinin aile olduğu' yönündedir. Ailelerin sporla ilgili olması çocuğun spora katılımında, hatta sporun toplumun çoğunluğunca yapılmasında olumlu bir etkidir. Günümüzde aileler eskiye oranla spora daha olumlu yaklaşmakta ve çocuklarını spora yönlendirmektedir.

Kenyon ve Grogg, sporcular için sporcu olmada önemli unsurları incelemişlerdir. Birçok unsurlar içerisinde spora yönelmede en önemli etken aile çıkmıştır. Bu ailenin etkisi, kolej ve üniversite yıllarında, bundan önceki eğitim yıllarına göre daha çoktur. Beden eğitimi ve spor aktiviteleri kişiye küçüklüğünden

itibaren verilmelidir.

Burada ailenin etkisi oldukça önemlidir. Ailelerin çocukları küçük yaşlardan itibaren beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılmaya teşvik etmesi, ailede birlik beraberliğin sağlaması ve çocukların kapalı alanların dışına çıkmasına imkan sağlanması gibi sebeplerden dolayı önemlidir. Ayrıca bu teşvik durumu bir terbiye sistemidir.

Çocukların yaşamları boyunca daha başarılı bir profil çizebilmesi ve topluma dahil olan bireylerin hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan daha sağlıklı olması için küçük yaşlardan itibaren sportif faaliyetlere katılımı desteklenmelidir. Buradan anlaşılmaktadır ki aile, bireylerin spora katılımında temel bir unsurdur. Ailenin birçok işlevi vardır ve burada ailenin toplumsallaştırma işlevi öne çıkmaktadır.

Aile bu toplumsallaştırma işlevini ne kadar özenli ve sağlıklı gerçekleştirirse kişi de bu sürece bağlı olarak hem fiziksel hem de ruhsal anlamda daha olumlu bir yapıya sahip olacaktır. Çocuk diğer tüm aktivitelerde olduğu gibi spor yaparken de ailesini yanında görürse ve aile ile olan paylaşımı artarsa aralarındaki bağ giderek güçlenecektir.

Spor yapan bireyin, ailesinin desteğini arkasında hissetmesi, ailesi ile daha sağlıklı bir iletişim kurmasını sağlayacak ve bireyin, ailesine olan güvenini arttıracaktır. Spor bireyin sosyalleşmesinde önemli roller üstlendiği için, aileler çocuklarının daha sosyal olabilmelerine fırsat tanıyan spor olgusuna uzak kalmamaktadırlar.

Aileler, bireyin şekillendirilip ortaya çıkmasında esas role sahip olduklarından, insani ilişkileri iyi, kendine güvenen ve başarılı bir birey yetiştirmek istiyorlarsa, gerek kendileri spora katılmalı, gerekse çocuklarının sportif faaliyetlere katılmasına destek vermelidirler. A. Kepoğlu'nun Giresun'da yapmış olduğu bir çalışmada ebeveynlerin eğitim seviyesine göre çocukları spora teşvik etme oranlarının da değiştiği görülmüştür.

Eğitim seviyesi arttıkça spora teşviğin de arttığını tespit etmiştir. Ayrıca spora ilgisi olan ebeveynlerin yine diğerlerine göre çocuklarını spora teşvik etme oranlarının da daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Konuyla ilgili en güzel örneklerden birisi Türk Güreş Tarihi'nin önemli isimlerinden Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın "pehlivanı ana doğurur" ifadesidir. Bu ifade ile ilgili Gümüş'ün açıklaması şu şekildedir: Bu söz, gerçeğe yüzde yüz yakın oranda uygundur. Spor yarışmalarına katılan alkolik ana-babanın çocuklarından hayır gelmez.

Çoğunlukla da bu tür yarışmacı yoktur, onlar başka oyunlara, gösterilere yönelirler. Sağlam ebeveynlerin çocukları sağlam olur. Tersine bir durumda ise, spor

yapmasına karşı olan bir aile içerisinde yaşayan birey, bir takım sorunlar çıkaracaktır. Bu sorunlardan en önemlileri, aile içi iletişimin bozulmaya başlayacak olması ve bireyin kendisini aile içerisinde ifade edememesi olarak düşünülebilir.

Çocuklar baskı gösterilen, özgür hareket etmesine müsaade edilmeyen, sürekli savunma mekanizmasına girdiği bir aile ortamında büyümüş ise topluma dahil olmada sorunlarla karşılaşırken daha isyankar bir yapıya sahip olmaktadır. Bu çocukların sağlıklı bir yapıya bürünebilmesinde spor önemli bir etkidir. Çünkü spor yapan çocuk psikolojik boşalım yaşar ve daha dengeli bir kişiliğe bürünür.

Bunun yanı sıra sporda başarının belli bir sürecin sonucu olduğu da unutulmamalıdır. Ailelerin yaptıkları en büyük hatalardan birisi de çocuğun, spora başladıktan hemen sonra başarılı olmalarını istemeleridir.

Günümüzde sporun özellikle yarışma olarak düşünülmesine bağlı olarak ortaya çıkan bu neden, spor yapmaya yeni başlayan çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta ve bireyi spordan soğutmaktadır. Şehirlerde yaşayan ailelerde genel olarak bir spor fikri vardır. Bu, yarışma esasına dayanan bir anlayıştır.

Çoğunlukla sporda hemen yüksek bir sonuç istenmektedir. Temel yapının gerekliliği göz önünde bulundurulmamaktadır. Ailenin, bireylerin spora başlamasında esas nedenlerden birisi olduğunu belirttik. Ancak, bireyin hangi sporu yapacağı da genel de ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri tarafından belirlenmektedir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının daha ziyade “elit” sporlar olarak nitelendirebileceğimiz tenis, golf, basketbol gibi sporlara yöneldiklerini görürüz. Buna karşılık ekonomik geliri iyi olmayan ailelerde ise çocukların daha ziyade futbola yöneldiklerini görmekteyiz.

Çocuklarını spora yönlendiren ailelerin daha ziyade futbolu tercih ettikleri bir gerçektir. Gerek oynamak için fazla bir gereksinime ihtiyaç olmaması, gerekse profesyonel sporcuların aldığı astronomik ücretler, ailelerin çocukları için futbolu tercih etmelerinin temel nedenlerinden birisidir.

SPOR VE TOPLUM

İnsan, belirli bir topluluk içerisinde kendisini ifade eden bir varlıktır. İnsanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan bu durum, birlik ve beraberlik içerisinde yaşama sonucunu ortaya çıkartmıştır. Diğer insanlarla yaşamayı kendisine amaç edinen insan, bu birliktelikten daha fazla haz duymakta, kendisini güvende hissetmekte ve işlerini daha kolay bir şekilde yapabilmektedir.

Sosyoloji, toplumla ilgilenen bir bilim olduğundan dolayı sosyolojinin temel amaçlarından birisi toplumu açıklamak olacaktır. Toplumbilimin temel araştırma konularından birisi olan ‘toplum’ kelimesi literatürde ilk kez Fransızca bir kelime olarak 12. yüzyılda Fransız kültürüne girmiştir.

Toplum tanımlarına bakacak olursak birbirinden farklı tanımlarla karşılaşırız. Bunun nedeni genel geçer bir toplum tanımına ulaşamamasındandır. Toplum, belirli bir bölgede yaşayan insanlardan oluşmuş ve üyelerinin ortak bir yaşayış tarzını bölüştükleri en büyük insan grubudur.

Amiran Kurtkan ise toplumu insan davranışlarını hem özgürlüğe kavuşturan hem de sınırlandıran, bir yandan karşılıklı yardımlaşmalara imkan veren, diğer yandan gruplaşmalara ve bölünmelere yol açan, değişken bir toplumsal örgütler ve ilişkiler ağıdır şeklinde tanımlamaktadır.

Bu tanımlardan ve özelliklerden hareket ederek bir toplum tanımı yapılmaya çalışacak olursa; toplum ‘aynı coğrafi mekân üzerinde yaşayan, kültürel bağlarla birbirine bağlı olan, işlevsel olarak farklılaştığı için bireyler arasında iş bölümünün olduğu ve aynı ortak hedeflere sahip insan gruplarıdır’ şeklinde bir tanıma ulaşabiliriz.

Toplumları bir arada tutan esas faktörlere baktığımız zaman ise ortak çıkar ve amaçlar, dil, tarih, kültür, vatan sevgisi, inanç, milliyetçilik, ortak değerler, örf adetler, spor yarışmaları vb. bağları görmekteyiz. Spor, toplumları bir arada tutan en kuvvetli bağlardan birisidir.

Bu bağ, geçmiş çağlardan itibaren toplumlar arasındaki birlikteliğin, heyecanın, sevincin, üzüntünün ortak ifadesi olmuştur. Eco’nun spor konusundaki tespiti önemlidir. Eco Spor insandır, Spor Toplumdur diyerek sporun insanın olduğu her yerde yapıla geldiğini gözler önüne sermektedir.

Kendisini spor ile ilgili (özellikle spor felsefesi) çalışmalarından tanıdığımız, Toplum olan her yerde spor olan veya spora koşut etkinlikler bulunmaktadır diyen Erdemli, bu ifadesi ile spor ve toplumun birbirinden ayrılmazlığını ortaya koymaktadır.

Bu noktada insanın olduğu her yerde spor, sporun olduğu her yerde de toplum vardır şeklinde bir açıklama yaparak spor – toplum arasındaki birlikteliği daha iyi ortaya koyabiliriz. Spor, toplumların sevinçlerini, kederlerini, başarılarını, başarısızlıklarını, içinde buldukları durumu gözler önüne serer.

Modern toplumlara doğru ilerledikçe, sporun toplum üzerindeki etkilerinin daha belirgin bir hale geldiğini görmekteyiz. Bu etkilerden en belirgin olanı; sporun toplumdaki bireyleri, birbirine daha sıkı bağlama etkisidir. Sportif mücadelelerin temel noktası kazanma üzerine kurulduğundan, mücadelelerden elde edilen başarılar veya başarısızlıklar, o toplumun ferdi olan herkesi etkilemektedir. Bunun sonucunda da beraber gülünüp, beraber ağlanılmaktadır.

Spor, toplumsal başarıların yanında, toplumların gelişmesinde, doğrudan da olmasa, hatırı sayılır düzeyde bir etkide bulunmaktadır. Spor alanlarındaki uluslararası başarılardan sonra kendisine olan güveni daha da artan toplumun fertleri, bu moral içerisinde işlerine daha sıkı sarılmakta ve bu da beraberinde toplumun daha hızlı ve sağlıklı bir şekilde gelişmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca spor, beraberinde sağlıklı bir toplumun fertlerini de ortaya çıkartmaktadır.

Nüfusunun büyük bir çoğunluğu spor yapan toplumların fertleri, daha sağlıklı olmakta ve bu da toplumun gelişmesinde etkili olmaktadır. Her yönden sağlıklı fertlerden meydana gelen toplumlar aynı ölçüde sağlıklı, milli birlik ve bütünlük içinde bulunurlar.

Sporun, hem birlik ve beraberliği sağlamasında hem de sağlıklı fertlerin ortaya çıkmasında etkili olduğundan bahsettik. Bu noktadan itibaren diyebiliriz ki, toplumsal gelişmede sporun bir takım etkileri bulunmaktadır.

Spor yapan bireylerin daha sağlıklı bir yapıya sahip olacakları ve elde edilen başarılar ile beraber, toplum üyelerinin birbirlerine daha sıkı kenetlenmeleri göz önüne alınacak olursa, sporun toplumsal gelişmeye olan etkisi daha iyi kavranabilir. Çevresiyle sağlıklı ilişkiler içerisinde olan toplum üyeleri, daha sağlıklı bir yapıya sahip oldukları için üretimi daha da arttırmaktadırlar.

SPOR VE KÜLTÜR

Toplumbilimin en temel araştırma konularından birisi olan kültür, toplumların en temel ayırt edici unsurlarından birisidir. Her toplum, farklı kültürel yapıya sahip olduğu için, toplumların araştırılmasında, sosyoloji bilimi o toplumların kültüründen de faydalanmaktadır.

Kültür, toplumdan topluma farklılıklar gösteren bir yapıya sahip olmalıdır ki, toplumlar için belirleyici bir unsur olabilsin. Bu nedenle bütün toplumlar için farklı kültürlerden söz etmemiz mümkündür. Kültür nedir? sorusuna ise pek çok farklı cevap verilmiştir. Bunun temelinde yine genel–geçer bir kültür kavramının ortaya konulmamış olması yer almaktadır.

Kültür kavramı üzerine yapılan bazı tanımlara yer verecek olursak; “Kültür, bilgiyi, sanatı, ahlakı, hukuku, örf ve adetleri kapsadığı gibi, insanın cemiyetin bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı bütün kabiliyet ve alışkanlıkları içine alan bir bütündür. Kültür, toplumdaki kişilerin ortaklaşa paylaştığı toplam kurumların bir bileşkesidir. Kültür, toplum içinde yaşayan insanların bütün öğrendiklerini ve paylaştıklarını kapsayan bir kavramdır. Kültür kelimesinin sosyolojik anlamı, bir topluluğun tüm yaşam biçiminin ifadesidir.

Kültür insan ilişkilerinin sonucunda ortaya çıkan ‘her şeydir ve buna bağlı olarak etrafımızda görmüş olduğumuz ‘her şey ‘de kültürün bir parçasını oluşturmaktadır. En basit biçimde selamlaşma biçimleri, jest-mimik hareketleri, gi-

yim-kuşam biçimleri vs. hepsi kültürün birer parçasıdır.

Toplumdan söz etmek demek spordan söz etmek demektir. Toplumdan bahsederken sporu göz ardı edemezsiniz. Toplumsal kurumlar nasıl ki kültür ile sürekli ilişki halindedir, spor da tıpkı onlar gibi sürekli olarak kültür ile iç içedir.

Dünya üzerinde çeşitli kültürler vardır. Bu çeşitliliğin sebebi her toplumun farklı kültürlere sahip olmasıdır. Bu bir birinden farklı kültürler içerisinde spor da bazen farklılıklar gösterebilmekte, kültürlere göre şekillenebilmektedir.

Bedensel faaliyetler ve spor kültürel bir olgudur tanımlamasından, sporun kültürel bir olgu olduğu anlaşılmaktadır. Kale ve Erşen gibi araştırmacılara göre sporun bir bilim dalı olmasındaki en büyük etkenin kültür olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bakıldığında literatür sporun bir bilim dalı olmasını 2 faktöre bağlamaktadır.

Birincisi gelişmiş ülkelerde 60'lı ve 70'li yıllarda sporun bir kültür olgusu olarak, popüleritesi daha da artan bir şekilde sosyal değer kazanması sonucunda dünyanın en güzel uğraşı olmasıdır. İkincisi; insan-kültür bilimleri ilişkisinde, sosyal bilimler çerçevesinde ve sosyal bilimlerin altında spor biliminin teori-uygulama ilişkisinde kendini gerçekleştiren ampirik temel üzerine kurulu olmasıdır.

Spor kültürel bir oluşum olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzden de bilimsel bir alan olmasını kültüre borçludur. Spor insanlar tarafından ortaya çıkarılmış, kuralları olan, geliştirilmiş ve gelişmeye de devam edecek yapay bir olgudur. Yani sporun doğal bir olgu olduğunu dile getirmek yanlış bir ifadedir.

Kültürün varoluşu insanla ortaya çıkmaktadır. İnsanın gerçekleştirdiği her şey kültür olarak tanımlanmaktadır. Aynı şekilde spor insan varlığıyla var olan bir olgudur. Bu yüzden ki spor kültürel bir olgu olarak görülmektedir.

Spor da insan tarafından oluşturulan, geliştirilen bir olgu olduğuna göre doğal olarak kültürel bir faaliyet olarak nitelendirilebilir. Öztürk'ün Mc Pherson'dan aktardığına göre ise "spor özellikle toplum bilimlerinde bir ya da daha fazla yapıda bulunabilme özelliğini taşıdığından popüler kültürün bir parçasıdır. Aynı zaman da spor üretildiği, tekrar şekillendirildiği ve sıradan iletişim sistemleri ile aranılabilirliğinden genel anlamda kültürün bir parçasıdır.

Spor bir kültür olayıdır ve buna bağlı olarak kültürlerin şekillenip gelişmesinde de etkili bir araçtır. Bunun yanı sıra sporda, kültürün izlerini görmek de her zaman için mümkündür.

Dünya'nın neredeyse her yerinde kültür ve spor iç içe geçmiş bir durumdadır. Bunlara kısaca değinmek gerekirse; öncelikli olarak spor, kendi kültürünün (spor kültürünün) bir parçası olan kendi 'öz dilini' ortaya çıkartmıştır.

Sportif faaliyetler içerisinde kültürel unsurlara her zaman rastlanılmaktadır. Özellikle milli sporlarımızdan olan güreş, kültürümüzden parçalar taşıma konu-

sunda ön safhadadır.

Örneğin, kırk pınar güreşlerinde ağa; köylere, kasabalara ve ünlü pehlivanlara Kırmızı Dipli Mum göndererek, panayırın hangi gün başlayacağı bildirir. Güreşecek olan pehlivanların kispet giymesi, Cazgır'ların (Dellalların) güreşçileri eşlendirmesi ve gür sesi ile çıkıp dua etmesi ve halkın hoşuna gidecek kelimeleri seçmesi önemlidir.

Kültür, sporun içerisine o kadar çok etki etmiştir ki, bu etkilerin farkına varmamız son derece güçtür. Özellikle Türk Spor ve Türk Kültürü'nde, bu alanda zengin anlatımlar bulunmaktadır.

Çünkü kültür konusuna son derece önem veren uygarlığımız, tarihin her döneminde sporsal aktivitelere katılmış ve bu aktiviteleri gündelik hayatın ya da başka bir ifade ile kültürün sıradan bir parçası haline getirmiştir. Kültürün sporla iç içe geçmiş olması sadece Türk Toplumuna has bir özellik değildir.

Diğer toplumlarda da bunun izlerini görmemiz mümkündür. Bunun en güzel örneklerinden birisini Brezilya'da görmekteyiz. Büyünün, sihrin kültürle kaynaştığı bu ülkede, futbol en önemli sportif faaliyet olarak kabul edilmektedir.

Sporun en önemli özelliklerinden biride insanlar arasındaki iletişimi güçlendirmesidir. Bundan dolayı insanlar farkında varmasa da kültürler birbirlerine yakınlaşır, sorunu olanlar, bu sorunları törpüler.

Bu noktada Keten'in ifadesi ilginçtir; Toplumlar kültür bütünleşmesi ya da yakınlaşması içinde, olmasalar bile sportif ilişkilerin, farklı toplumun insanlarını birbirine yakınlaştıran ve kaynaştırma amacına ulaştıran barış aracı rolü oynamakta olduğu da bir gerçektir.

SPOR VE TABAKALAŞMA

Tabakalaşma, toplumsal hayatın hemen her kısmında gözlemlenebilen bir olgudur. Tabakalaşmadan söz edebilmemiz için öncelikli olarak toplum ve bu toplumu oluşturan bireyler arasındaki bir takım eşitsizliklerden bahsetmek gerekir. Günümüz modern toplumlarında kapitalist sistemin bir özelliği olarak, oldukça belirgin bir durumda olan sınıflaşmadan, tabakalaşmadan söz etmemiz mümkündür.

Bu nedenle tabakalaşmadan söz etmek demek o toplum içerisindeki eşitsizliklere vurgu yapmak olarak da düşünülebilir. Günümüzde tabakalaşmayı belirleyici esas faktörlerden birisi ekonomik gelir düzeyidir. Bunun yanı sıra doğuştan gelen tabakalaşma tipleri (kast sistemi) veya eğitim ile ortaya çıkan tabakalaşma düzeylerinden söz etmemiz de mümkündür.

Tabakalaşmanın anlamına bakmak gerekirse; kişi ya da grupların, önceden belli olan veya genel olarak kabul görmüş olan karakter yapılarına göre alt ve üst

statülere, sınıflara, rollere bağlı olması şeklinde değerlendirilmesi, kabul edilmesi ve derecelendirilmesidir. “Toplumsal tabakalaşma, otorite, prestij, statü veya ekonomik güç durumlarına göre nüfusun farklılaşmasını, hiyerarşik olarak sınırlandırılmasını içeren önemli bir toplumsal olgudur.

O halde tabakalaşma olgusu içerisinde bazı faktörlerin esas alınarak, birey için merteye belirlenmeye çalışıldığını görürüz. Bu düzey belirleme çalışması, toplumsal bir bilincin ürünüdür. Çünkü hangi durumda, hangi tabakanın bir parçası olunacağı, birey tarafından bilinmektedir ve bu durum kimse tarafından yadsınmamaktadır.

Sporun, toplumsal tabakalaşmaya olan etkilerine bakacak olursak, tabakalaşma yönünden bireyi genel olarak bir üst kademeye çıkarttığını görürüz. Spor, (genel olarak) tabaka atlatan toplumsal bir kurumdur. Öncelikli olarak geçmiş yıllarda spor yapan bireylerin, genelde toplumun üst tabakasında yer alan, ekonomik düzeyleri yüksek olduğunu görmekteyiz.

Örneğin sporun ortaya çıkmasında önemli faktörlerden birisi olduğu kabul edilen ‘artı ürün’e sahip olan bireylerin, ilk spor faaliyetlerine başladığı düşünülmektedir. Geçtiğimiz yüzyıla kadar aynı durum yine geçerli idi. Zira “İkinci Dünya Savaşı’ndan önce Japonya’daki bütün ulusal ve uluslararası şampiyon sporcuların kolej mezunları oldukları ortaya çıkmıştır.

Bir zamanlar batı dünyasında üst tabakadan, kentli, heteroseksüel, beyaz erkeğe özgü bir pratik olan spor, 20. yüzyılda ortaya çıkan dönüşümler çerçevesinde önce göçmenlerin, işçilerin ve kadınların, daha sonra eşcinsellerinde katıldıkları bir faaliyete dönüşmüştür.

Günümüze doğru gelindikçe, toplumsal tabakanın her yanına yayılan spor, tabakalaşma olgusuna ait genel yargının biraz ötesine geçerek, bazı spor dallarını eliteleştirebilmiştir. Bu eliteleştirme hareketi beraberinde “elit sporlarını” da ortaya çıkartmıştır. Golf ve tenis gibi branşların ekonomik anlamda iyi durumda olan kişiler tarafından tercih edildiği, hentbol ve futbol gibi branşların ise ekonomik anlamda düşük gelire sahip olan kişiler tarafından tercih edildiği görülmektedir.

Bu husus sadece ülkemize has bir özellik olmayı batı ülkelerinde de geçerli olan bir durumdur: Belçika’da yetişkinler arasında spor uğraşının ülkenin sınıf yapısıyla doğrudan ilgisi vardır. Özellikle kayak, golf, tenis ve eskrim branşları ile ilgili olanlar yüksek sosyal tabakadan oluşmaktadır. Buna karşılık olarak jimnastik, atletizm, judo, boks, futbol ve hentbol düşük sosyal tabakada daha popülerdir.

Etkin olarak spor yapan bireyler için toplumsal tabakalaşmanın koyduğu kurallar ortadadır. Bunun yanı sıra edilgen olarak sporla iç içe olan bireyler için,

sporun; tabakaları birleştirici gücünden söz edebiliriz. Örneğin; Tüm dünyada ve ülkemizde de insanların ilgisini en çok çeken branş futboldur.

Futbol taraftarlarının, izleyicilerinin toplumun her kesiminden insanlar olduğu görülmektedir. Milletvekilleri, belediye başkanları, öğretim üyeleri, avukatlar, doktorlar, memurlar, esnaflar, işsizler bir futbol maçını, bilet karşılığında yan yana oturarak izleyebilmektedirler. Bu noktada birey için, toplumun hangi tabakasından olursa olsun, bir birleştirme, kaynaştırma durumu söz konusudur.

Başka hangi spor dalı Lens’li bir işçiyi, Tokyo’da ki Hi Tech kadroyu, Rio gecekondularından bir çocuğu, bir askeri, Milano’dan bir patronu, Moskova’dan bir işsizi aynı kült içinde bir araya getirme gururunu yaşayabilir. Seyircinin sahadan içeri girer girmez tüm farklı niteliklerini kenara bırakıp sadece taraftar olması onu tüm insanlarla eşitler.

SPOR VE SİYASET

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de siyaset ile spor iç içedir. İktidarda bulunan siyasiler spor alanlarına önem göstererek sahip oldukları mevcut durumu güçlendirmeyi amaçlamışlardır. Konuyla ilgili olarak Türkiye’de spor kulüpçülüğü, siyasi parametrelere en duyarlı kurumların başında gelir diyen Kurthan Fişek’e katılmamak mümkün değildir.

Toplumsal birlikteliğin en güzel örneklerinden birisi haline gelmeye başlayan spordan faydalanarak iktidarını sağlamlaştırmak isteyen yöneticilerin, bu düşüncelerini gerçekleştirmek amacıyla bir takım faaliyetler yaptıklarını, bazı oluşumlar sergilemeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Geçmişte bunun örneğine bakacak olursak, İttihat ve Terakki lideri Talat Paşa Altınordu Spor Kulübü’nü kurmuştur. Bu kulübün ortaya çıkarılması tamamen hükümet tarafından gerçekleştirilmiştir. O dönemde insanların spora ve özellikle futbola artan ilgisinin ve hatta taraftar olmalarının etkisinden dolayı iktidarın spor ile ilgilenmeye yönelmiştir.

O dönemden bugüne Türkiye’de en çok taraftara sahip olan kulüpler Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş’tır. Talat Paşa sporda gelen başarıların taraftarları iyiden iyiye etkilediğini görünce hemen bir futbol takımı kurmuştur. 1914 yılına geldiği zaman ise İzmir’de Altay Spor Kulübü’nün yine İttihat ve Terakki destekli bir şekilde kurulduğunu görmekteyiz: Celal Bayar’ın da aralarında bulunduğu İttihat ve Terakki İzmir yöneticileri ise 1914’te Altay’ın kuruluşuna destek verdiler.

Cumhuriyet’in ilanıyla beraber, spor konusunda yeni gelişmeler gözlenmeye başlar. Spor alanında ilk örgütlü yapıların kurulmaya başladığı bu dönemlerde, kurulan organizasyonların, dönemin tek partisi olan CHP’ye bağlandığı konusuna daha önceden değinmiştik.

Hatırlanacağı üzere bu dönemde, sporcular CHP'ye üye olarak kaydedtiriliyordu. Bu da sporu, partinin elinde oyuncak haline getirecek olan bir durum olacaktı. CHP, kendi istediği şekilde spora yön verecek, istediğini görevden alacak, istediğini göreve getirecekti. 1980'li yıllara gelindikçe iktidarın, sporun her alanına el atmaya çalıştığını görmekteyiz.

Bu dönemde siyasi iktidar, futbolu federasyon yönetiminden tutun, üçüncü lig takımlarına kadar ellerinde tutmaya çalıştı. Kulüp taraftarları üzerinden oy toplamak moda haline geldi. Artık partiler kentin takımına yakın durarak seçimi kazanıyordu.

Bu dönemle beraber siyasilerin, oy kaygısı içerisinde spora daha da fazla yaklaşmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Çünkü siyasal yapılanmada net bir şekilde gözlenebilen bir dağılma, budaklanma durumu söz konusu idi. Bu noktadan sonra siyasiler, spor konusuna daha sıkı sarılmaya ve böylece bunu bir oy getirisi haline getirmeye çalıştılar. Bu noktada Kılıçgil'in tespiti yerindedir:

Yaşamları boyunca, geçmişlerinde bir tek spor karşılaşması bile izlemeyen bazı siyasilerin ve kulüp başkanlarının sporun içinde veya destekçileri gibi görünmelerinin gerçek nedenleri, aslında herkes tarafından bilinmektedir, fakat yüzlerine vurulmamaktadır. Sporun büyük bir toplumsal güç olduğunun bilincinde olanlar, kendi güçleri tükendiği anda, sporu kullanarak zirvede kalmak istemektedirler.

SPOR – TARAFTAR VE ŞİDDET

Hakkında ciltler dolusu ansiklopedilerin yazılabileceği bir konu olan, spor taraftar-şiddet konusuna bu kısımda elimizden geldiğince değinmeye ve çok büyük bir parçanın içerisinden, özü vermeye çalışacağız. Ülkemizde de bütün dünyada olduğu gibi sporda ‘taraftar’ denilince akla ‘futbol taraftarlığı’ gelmektedir. Bu noktada futbolun, en evrensel (ya da en küreselleşmiş) spor dalı olduğunu düşünebiliriz.

Bu nedenle, bu kısımda değinilecek olayların büyük bir kısmı ‘futbol taraftarlığı’ üzerine yapılan araştırmaların bir sonucudur. Spor taraftarı kimdir ya da sporda taraftarlık nedir sorularıyla konumuza başlayalım. Spor taraftarlığını tanımlamak aslına bakılacak olursa pek kolay bir iş değildir.

Çünkü dünya genelinde, kendisini belli bir takımın taraftarı olarak tanıtan bireyler, neden o takımın taraftarı olduğunu bilememektedirler. Kozanoğlu taraftarlığı anlatmanın o kadar kolay olmadığını vurgulamaktadır.

Hakkari’nin dağındaki adam nasıl Fenerli olur, beş yaşındaki çocuk Galatasaray yenildiğinde niçin gözyaşlarını tutamaz, ne biçim bir Beşiktaş sevgisidir ki taraftarın biri ta Dünya Kupası’nda tribüne “Kara kartallar” pankartı asar, yine ne biçim bir heyecandır ki Kayserispor için can verilir, cepteki son parayla Tokatspor’un maçına gidilir ifadesiyle taraftarlığın bilinmezliğini gözler önüne sermektedir. Gerçekten de Kozanoğlu’nun sorularına cevap vermek çok güçtür. Buna benzer bir takım ifadeler Ünsal’da değinmektedir.

SPOR VE AHLAK

Gündelik yaşantımız içerisinde ahlak kelimesini sık sık kullanmaktayız. Meslek ahlakı, gençlik ahlakı, siyasetçi ahlakı vs. şeklindeki ifadelerimizle, belirli ‘alanlara’ ait ahlaksal kurallara vurgu yapmaktayız. Ahlak, belirli bir kültürel birikimin sonucudur. Oluşan kültür ile beraber, ahlaksal değerlerde kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Kızılçelik’e göre bireyin sosyal bir varlık haline gelmesinde ahlak önemlidir.

Kişinin kendisine ait özelliklerinin başında ahlak durumu gelir. İnsanlar başta kendileri olmak üzere, çevreleri ve dünya ile olumlu veya olumsuz birçok bağ kurar. Ahlak da bu bağlardan biridir. Kişinin sosyal bir varlık olabilmesi, ahlak ve ahlakilik çerçevesinde bir eylemde bulunması ile mümkündür.

Gündüz’ün belirttiğine göre “ahlak, dört farklı alana denk düşen anlamlarla karşılık bulmaktadır. Bunlar;

- 1- Toplumun benimsediği ve gerçekleştirdiği davranışlar bütünüdür.
- 2- Belli normlar ekseninde gerçekleştirilen davranışlardır.
- 3- Törebilim manasına gelmektedir.
- 4- Ahlak felsefesi, yani etiklik.

Spor ve ahlak konusunda değinilmesi gereken bir konu doping etkisi yaratan ilaçların kullanılmasıdır. Bir müsabıkın atletik randımanını tabii derecenin üstüne çıkarmak için kullanılması tabii olmayan herhangi bir münebbih bir ilacı almasına doping adı verilmektedir. O halde doping, vücutta bir uyarıcı vazifesi görmekte ve bireyin daha da canlanarak, yarışmalarda daha fazla efor sarf etmesini sağlamaktadır. Ancak bu durum sporun özüne aykırıdır.

Çünkü sporcuya verilen bir takım ilaçlar ile beraber, bireyin kuvveti artırılmaktadır. Bu durum da, spor- ahlak ekseninde değerlendirilmelidir. Çünkü ortada haksız bir durum söz konusudur. En basit örnekle sporcuyu, ilaç almadan 25 dakika koşabiliyor ise ilacı aldıktan sonra elli dakika koşabilmektedir.

Diğer sporcular için bir hak yeme durumu ortaya çıkmakta ve sporun temizliği zedelenmektedir. Ayrıca ilaç alımının bazı sporcuların ölümlerine de neden olduğu bilinmektedir: Bir İngiliz bisikletçinin yüksek doz trimetil kullanımı sonucu hayatını kaybetmesi, performans artırıcı ilaca bağlı meydana gelen ilk ölüm olgusudur.

Böyle bir durumun etik (ahlak felsefesi) açıdan savunulabilir yanı yoktur. Ahlak dışı olması yanı sıra, aptalca bir tutumdur. Yıllar önce Albert CAMUS’nun ‘en iyi ahlak derslerini aldığı söylediği futbol’ ve dolayısıyla spor, günümüze doğru geldikçe CAMUS’nun yaşadığı dönemden çok farklı boyutlara ulaşmıştır.

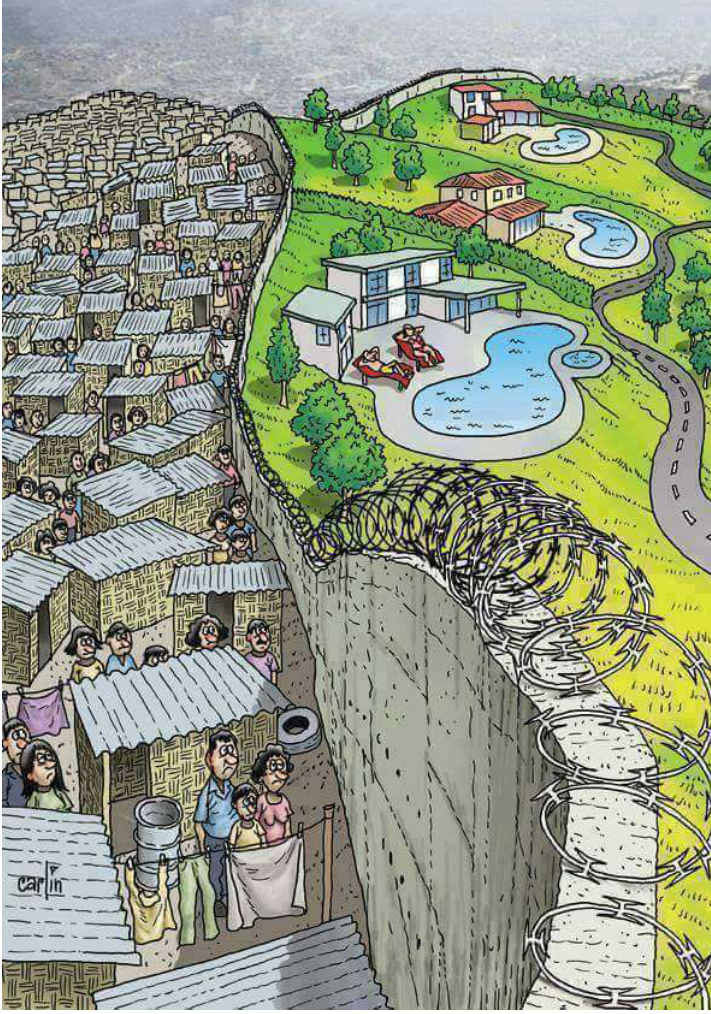
Sporun, ahlaksal alanda (belki de her alanda) eski masumluğu kalmamış ve tamamen kendi çıkarları peşinde oradan oraya koşan bireylerin oluşturduğu gruplar tarafından bu değerler değiştirilmiştir.

SPOR VE KENTLEŞME – KALKINMA

İnsan hayatı, bir takım toplumsal değişme ve gelişmelere bağlı olarak sürekli bir değişim içerisinde. Eskiden halkın çoğu göçebe iken, zaman içerisinde yerleşik hayata geçilmiş ve tarımla, toplayıcılıkla uğraşmaya başlanmıştır. Daha sonra sanayileşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bir takım nedenlerden ötürü bireyler, sanayinin, işin olduğu yerlere doğru göç etmişlerdir.

Kent nüfusu daha ziyade köy ve kasabadan gelen bireylerle yani göçlerle artmaktadır. Kırsal alandan kentlere göçün temelinde, kırsal alanın iticiliği; kentin çekiciliği yer almaktadır. Kırsal alanın iticiliği, tarım alanında yeterli ürünün alınmaması, yeterli alt yapıya, eğitim, sağlık gibi olanaklara sahip olunamaması olarak özetlenebilir.

Buna karşın kentin çekiciliği ise iş olanaklarının daha fazla olması, sağlık, eğitim olanaklarının daha fazla olmasıdır. Bu nedenle bireyler, tarımsal faaliyetleri bir yana bırakmakta ve buna bağlı olarak kendi geçimlerini sağlamak amacıyla kentlere gelmektedirler.

Birey, kendisini kentte daha iyi ifade edebileceğini düşünmekte ve kendisini daha özgür hissetmek amacıyla kentlere göç etmektedir. Kalkınma kavramına baktığımız zaman ise kavramın, kentleşme ile bağlantılı olduğunu görürüz.

Kalkınma sanayileşme demektir ve kalkınmış bir ekonomi, bütün sektörleri birbiriyle bütünleşmiş ve dış ekonomik ilişkileri buna göre şekillenmiş bir sanayi yapısı ile belirlenir.

Özellikle kırsal alanlardan gelen bireylerin yaşadığı, kentlerin çevrelerine rastgele bir şekilde yapılmış olan gecekonduya baktığımız zaman, buralarda yaşayan bireylerin, kendilerini kentsel yaşama pek katmadıklarını, kendilerini bu yaşamdan dışladıklarını görmekteyiz.

Köyde cemaat yapısı içerisinde yani samimi ilişkiler, yardımlaşma, gele-

nek-görenek, biz duygusu, herkesi tanıma gibi durumlar söz konusudur. Oysaki kentler bunun tam tersidir.

Kentlerde cemiyet yapısı hüküm sürer ki burada ben duygusu, fazla kişiyi tanımama, soğuk ilişkiler egemendir. Kente yeni gelen birey, yepyeni kent yaşamına ayak uydurmada sorunlar yaşayacak ve kendisini yalnız hissedecektir. Bu durumda bireyde uyum sorunları gözlemlenmeye başlayacaktır.

Bu durum özellikle genç nüfus için geçerli olacaktır. Çünkü yaşlı nüfusun kentlere gelmelerinin temelinde, çocuklarına daha iyi olanaklar sunmaktır. Bu tespite göre kente gelen insanlar içerisinde asıl önem verilmesi gerekenler gençlerdir. Köyden kente gelen bu gençlerin adaptasyon sağlayabilmeleri için en iyi araç spordur.

Kente yeni gelmiş olan bir kişi spora başlamasıyla yeni arkadaşlar edinir. Ayrıca bu kişi belli başlı kuralları öğrenir, saygı, iş birliği ve sevgi gibi duyguları geliştirir, kazanmayı ve mağlubiyeti öğrenir. Bu süreci yaşayan bir birey daha çabuk uyum sağlar ve kendisini daha iyi ifade eder. Bu süreç içerisinde birey, kendisini daha iyi bir şekilde ifade edebilmekte ve kente uyum sağlayabilmektedir.

Spor, toplumsallaştırma araçlarından birisi olarak ele alınacak olursa, kente gelen bireyin, kentsel yaşama uyum sağlayabilmesi amacıyla spor, kendi üzerine düşen görevleri yerine getirecektir. Sanayileşme ile beraber, özellikle firma sporlarının da ön plana çıktığını görmekteyiz.

SPOR VE BOŞ ZAMAN

Kitle sporunun özünü oluşturduğu düşünülen boş zaman kavramı konusunda pek çok farklı tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazılarını kısaca değinmek gerekirse; Tezcan boş zamanı bireyin hem kendisi ve hem de başkaları için bütün zorunluluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zamandır. Bireyin kesin olarak bağımsız ve özgür olduğu zamandır. İş yaşamının dışındaki zamandır; şeklinde belirtmektedir.

Arık'a göre ise boş zaman, zamanın boş kalışı ya da düzenli çalışmadan arta kalan zaman değil, zorunlulukların ve işyerinde geçirilen zamanın dışında kalan zamanlardır. Aydoğan ise bu konuyu "çalışmak, yemek, barınmak gibi yaşamın zorunlu gereksinmelerini karşıladığımız zaman dışındaki alan olarak tanımlamaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere 'boş zaman' kavramı, bünyesinde işten uzaklaşma faaliyetini barındırmaktadır.

Böylesi bir durumda; birey tamamen kendisiyle beraberdir. Herhangi bir baskı söz konusu değildir ve birey bu süreç içerisinde özgür olduğu için mutludur. O halde denilebilir ki, boş zaman ve çalışma kavramları birbirine tamamen zıt olan kavramlardır. Birisi, diğeri oluşmasına engeldir. Boş zaman ve çalışma arasın-

daki ayrıma değinecek olursak; “Çalışma gerginlik, çaba, gayret ve zahmet içerir, boş zaman, çabası, rahat ve zevk vericidir.

İnsanların hayatında çalışma gibi yapmak oldukları zorunluluklar vardır ancak boş zaman da böyle bir zorunluluk durumu yoktur. ‘Boş zamandaki zorunluluk olmama’ ifadesi, günümüzde boş zamanı, çalışmak dışında farklı bir zaman olarak değerlendirme yaklaşımını ortaya çıkarmaktadır. Çalışma farklı şeylere ayrılmış zaman olarak değerlendirilirken, boş zaman kişinin kendi zamanıdır.

Çalışma ödüllendirilir ama boş zaman kendi kendinin ödülüdür ve kendini doyumsatır. Çalışma, sıklıkla rutin ve yeknesaktır. Öte yandan boş zaman bir özgürleşme ya da tatildir, rutinden özgürleşmeye ve kendi içinde seçim yapmaya olanak sağlar.

Boş zaman faaliyetlerinin bir takım özelliklerini belirterek, konuyla ilgili tanımların daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayabiliriz. Bu nedenle boş zaman faaliyetlerinin genel özelliklerine bakacak olursak;

- 1- İnsanlar boş zaman faaliyetlerine ve benzer diğer faaliyetlere kendileri istedikleri için dahil olurlar,
- 2- Bu tür faaliyetlere katılan kişilerde hızlı ve doğrudan bir doyum oluşur,
- 3- Bu tür faaliyetlerin esneklikleri vardır. Sürekli olarak uygulanabilir,
- 4- Tüm dünyada gerçekleştirilir ve insanlar gerçekleştirilmesi için arayış içindedir,
- 5- İnsanlar için bir öneme sahiptir ve amacı vardır,
- 6- İnsanlar boş zamanlarını değerlendirmek için, genelde bir aktiviteye ihtiyaç duyar,
- 7- Bu tür faaliyetler birçok şekilde çeşitlendirilebilir,
- 8- Boş zaman faaliyetlerini dürtüler saptar,
- 9- Boş zaman değerlendirme, ikincil ürünlere sahiptir,
- 10- Boş zaman faaliyetleri insanların özgür zamanları içerisinde gerçekleştirdiği uygulamalardır.

Bu özelliklerden hareketle diyebiliriz ki boş zaman faaliyetleri tamamen bireyin kendisine bağlıdır ve birey tarafından özgürce seçilir. Birey tarafından seçilen bu faaliyet sırasında bireyin haz duyması ve belli bir doyuma ulaşması esastır. Bu nedenle boş zaman uğraşısı insanın kendi özgür istemine bağlı olarak eğlenmek, dinlenmek, gönüllü katılımını, bilgilerini ya da kültürünü geliştirmek amacıyla mesleki ve ailesel zorunlulukları dışında yaptığı uğraşlar bütünüdür.

Birey, tamamen kendi özgür iradesi altında gerçekleştireceği boş zaman faaliyetlerinde hazzı arayacak ve acıdan kaçınacaktır. Bundan dolayı boş zaman

faaliyetlerinin genel yapı itibari ile olumlu yönde bir takım faydalarının olması gerekmektedir. Bunlar, yaratma zevki, arkadaşlık, dostluk kurma gibi toplumsal durumlar, macera-yeni deneyimler edinme arzusu, başarı duygusu fiziksel sağlamlık, zihinsel güçleri kullanma olarak açıklanabilir.

Sebest zamanla ilgili yapılan bir çalışmada; obez çocuklarda serbest zamanı değerlendirmek için düzenlenen serbest zaman etkinlikli yürüyüşlerin, obez çocukların benlik saygılarının arttırdığı tespit edilmiştir (Karaoğlan ve Taşkın, 2019).

SPOR VE TURİZM

Turizm kelimesinin kökenine bakacak olursak, kelimenin, Latince de dönmek, etrafını dolaşmak, geri dönmek anlamına gelen ‘tornus’ kökünden üretildiği anlaşılacaktır.

Turizmin temelinde yer değiştirme durumu vardır. Birey, bir yerden başka bir yere gitmekte ve bu şekilde para harcamak zorunda kalmaktadır. Bu para harcaması sadece yolculuk için alınan bilet parası olmamakla birlikte, gidilen yerde oteller, alış veriş, yeme-içme vb bir takım temel ihtiyaçlar için de geçerlidir.

O halde yer değiştirme ve para harcaması faaliyetlerinin turizmin ‘temelini’ oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Turizm devamlı olarak yaşanan yer dışında tüketici olarak tatil, dinlenme, eğlence, kültür vb. ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketlerinin tümü olarak tanımlanabilir. Turizm günümüz modern insanına has bir özellik değildir. Çok uzun yıllardan beri devam eden bir faaliyettir.

Özellikle pusulanın ve haritanın bulunduğu dönemlerden itibaren, turizm alanında bir takım canlanmaların olduğunu söylemek doğru olacaktır. Turizmin gelişmesinde bunların dışında pek çok etkenin olduğu bilinmektedir. Sanayileşme ile beraber karayollarının daha sağlıklı hale getirilmesi, uçak, helikopter gibi hava ulaşım araçlarıyla beraber mesafenin çok daha aza indirilmesi, gelir düzeyinin artması, bireyin daha fazla boş zamana sahip olması vb. durumlar turizmde gözle görülür bir artışın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde ise spor, bireyi turizme çeken ilgi alanlarından birisi haline gelmiştir.

SPOR VE CİNSİYET

Günümüz tüketim kültürü içerisinde en önemli metalden birisi haline getirilmiş olan “beden” ve buna bağlı olarak ortaya çıkan cinsiyet farklılaşmaları, doğal olarak toplumun hemen her yerinde bir takım ayrımcılığa yol açan faktörlerin başında gelmektedir. Cinsiyet ayrımından doğan iş bölümü bunun en güzel göstergelerinden birisidir. İnkellere ve aslında biraz da günümüze baktığımız zaman ‘erkek’ bireyin evin geçimini sağlamak amacıyla çalıştığını, bunun yanı sıra ‘kadın’ bireyin ise evde çocuklara bakmakla yükümlü olduğunu görürüz. Bu ayrım, toplumsal bölünmenin her alanında olduğu gibi spora da sıçramıştır. Bu nedenle spor içinde cinsiyet ayrımından söz etmemiz mümkündür.

Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ise kadın ve spor arasında genelde geleneksel değerlerin olduğunu görmekteyiz. Çünkü bu tip toplumlarda erkek egemen güçtür ve gelenek – görenekler her şeyden ötedir. Bu toplumlarda spor yapma hakkı daha ziyade erkeğe verilmiştir. Kadının “toplum yaşantısında asıl yerinin “ailesi, evi” olduğu yaygın görüşü yüzünden, eğitim olanaklarından daha sınırlı yararlanıyor, meslek seçim alanı, çalışma olanakları daralıyor.

Bu tip toplumlarda kadın, çocuk doğurma ve çocuklara bakma görevinden kurtulamamıştır. Bu nedenle sportif faaliyetlere katılmasına izin verilmez, zaten kendisi de istemez. Bu noktada gelenek ve göreneklerin, hatta aile büyüklerinin etkisini göz ardı etmemek gerekir.

Gelişmiş toplumlarda ise kadının sporun bir parçası haline gelmesi durumu artık sıradanlaşmıştır. Bu noktada unutulmamalıdır ki kadını spora iten nedenlerin esasını kendilerini fiziksel ve psikolojik açıdan daha iyi hissetmek istemeleri oluşturmaktadır. Kadın, spor yaparak daha güzelleştiğini ve formda kaldığını hissetmektedir. Günümüzde kadın sporcuların sayısının hızla arttığı ve kadınların da spora yöneldiği bilinen bir gerçektir.

Bunun en güzel örneklerini Olimpiyat Oyunlarına katılan ‘kadın sporcuların’ sayısının artmasında görmekteyiz. “1900 yılında Paris’te yapılan Olimpiyat oyunlarına dört ülkeden yalnızca on bir bayan sporcu katılmıştı.

Olimpiyatlar tarihinde katılımın en büyük olduğu oyunlar, 10.000’in üzerinde yarışmacı ile 1972 yılında Münih’te yapılmıştı ve bu sayının üçte birine yakını bayan sporculardan oluşuyordu. 2000 yılında Sydney’de gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunlarına katılan bayan sporcuların sayısı 4089’dur. Bu noktada unutulması gereken, sporun özünde birleştirici, kaynaştırıcı bir yapıya sahip olduğudur. Bu nedenle spor herhangi bir ayrıştırıcı görevinde bulunamaz.

Sporu erkek bazlı düşünmek ve kadınları spor dâhilinde düşünmemek bu noktada sporun kendisine yapılan en büyük saygısızlıktır. Spor yapan kadınların ise genellikle takım sporları yerine bireysel sporları tercih ettiği görülmektedir. Bireysel sporlar içerisinde de boks, güreş, motorize sporlar, avcılık ve atıcılık gibi hem mücadele gerektiren hem de tehlike ve şiddet içeren sporları tercih etmedikleri belirlenmiştir.

Son yıllarda kadın futbol takımlarının sayısının hızlı bir artış içerisinde olduğu ve kupa karşılaşmaları yapıldığı bilinmektedir. 1999 yılının Temmuz ayında yapılan Kadınlar Dünya Kupası (Women’s World Cupe) futbol şampiyonasında oynanan 32 maçta toplam altı yüz elli bin bilet satılmıştır. Kadınlar Dünya Kupası, futbolun artık bir erkek oyunu olmaktan çıktığının ve kadınlarında artık profesyonel spor hayatının içerisinde bulunabileceklerini göstermesi açısından önemlidir.

SPOR VE MEDYA

Günümüzde medyanın hayatımıza önemli ölçüde etkileri olmaktadır. Medyanın bu etkileri insan hayatını şekillendirirken aynı zamanda öğütmektedir. Marshal McLuchan 1960’ların başında medya için çağımızın efendisi oldu şeklinde açıklama yapmıştır.

Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere medyanın insan hayatında masum olmayan bir rolü olduğu ve bugün halen aynı rolü sürdürdüğü görülmektedir. Peki, genel anlamda medya nedir? Medyanın kelime anlamı Latince'den gelmektedir.

Kamuoyuna ait medium, halka, mediae kelimesinden gelmektedir. Medya yığınsal kitle iletişim araçları için kullanılan bir ifadedir. Çağımızda toplumu biçimlendiren kuruluşların başında gelmektedir.

Spora dair pek çok çalışma Kitle İletişim Araçları içerisinde yer almaktadır. Bu araçlar; televizyon programları, spor dergileri, maç özetleri, spor haberleri, günlük gazetelerin arka sayfaları, spor gazeteleri vb. medya araçlarıdır. Bu medya araçları göstermektedir ki, medyanın spor alanında oldukça önemli bir yeri vardır. Toplumun spora olan ilgisini anlayabilmek için yazılı basındaki spor gazeteleri ve dergilerinin yeri önemlidir.

Spor gazeteleri, günümüzde siyasi gazetelerden daha fazla tiraja sahip bir durumdadır. Dergilere bakıldığında ise gazetelerden ziyade daha çok belli kitlelere hitap etmektedirler. Örneğin; Türkiye'nin önde gelen spor kulüplerinin (Galatasaray Dergisi, Beşiktaş Dergisi, Fenerbahçe Dergisi vb.) dergileri vardır.

Bu ve benzeri dergilerin kemikleşmiş bir okuyucu kitlesi vardır. Bu kitleler taraftarı oldukları spor kulüplerine katkı sağlayabilmek için sürekli olarak bu dergileri satın alır ve takip ederler. Fakat gazetelerde spora dair tüm haberlere yer verilir. Hatta spor haberleri siyasi ve ekonomik haberlerin önüne geçmektedir.

Çünkü spor dışındaki diğer konular (siyaset, ekonomi, magazin vb.) azınlıkta olan kitlelerin ilgisini çekmektedir. Bu yüzden genel olarak gazeteler spor alanı için büyük harcamalar yaparak, önemli ve etkili ekipler kurarlar.

Kitle iletişim araçlarının, spor üzerindeki bir takım olumlu etkilerinden de söz etmemiz mümkündür. Kitle iletişim araçlarında yer alan bazı spor programları hem bireyler için bilgilendirici olmakta hem de bireyleri sportif faaliyetlere yönlendirme konusunda etkili olabilmektedir.

Özellikle TV'lerde yayınlanan spor programlarını gören çocuklar, bu programları büyük bir zevkle izlemekte ve kendilerini spora doğru çekilir bir durumda bulmaktadırlar. Ayrıca kitle iletişim araçları sayesinde sportif faaliyetlerin bütün dünyaya yayıldığı da unutulmamalıdır. Çünkü kitle iletişim araçları evrenselliği temsil etmektedir. Yapılan bir spor karşılaşması, dünyanın diğer ucundan da izlenmektedir.

Böylece medya, farklı kültürlerin birbirini tanımasına da katkıda bulunmaktadır. Yurt dışında yaşayan ve güreşi ilk defa televizyonlardan izleyen birey, eğer güreşe ilgi duyar ve araştırma yaparsa bu sporun kökeninin Türkiye olacağını öğrenecek ve Türk kültürü hakkında diğer araştırmalara da yönelecektir.

SPOR VE EKONOMİ

Toplumbilimin araştırma konusu, insanların oluşturduğu yapılanmalardır. Bu yapılanmalar arasındaki alış veriş hareketleri, ekonomi kurumu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda görülmektedir ki, ekonomi de insan toplulukları tarafından oluşturulan bir kurumdur. Güven'e göre ekonomi, toplumları, mal ve hizmetlerin üretimi, dağılımı, değişimi, bölüşümü ve tüketim yapısı yönlerinden incelemektedir.

Bu nedenle ekonomi de tıpkı sosyoloji gibi sosyal bir bilim dalıdır. Görülmektedir ki, her iki sosyal bilim dalının da uğraştığı alan toplumdur. Bir toplumda mal ve hizmetlerin üretilmesi, dağılımı ve tüketilmesi süreçlerinin tümü o toplumun ekonomisini oluşturur.

Sporun da profesyonelleşip, günlük hayatın hemen her alanına yayılması ile beraber spor kurumu içerisinde ‘para’ olgusunun ön plana çıktığını görmekteyiz. Günümüz modern sporları ve profesyonel sporcuları, ekonomik anlamda ‘para basma aracı’ haline gelmiştir. Yüzyıllar öncesinde yapılan Olimpiyat Oyunları’na baktığımızda herhangi bir ‘parasal ödülün’ söz konusu olmadığını görmüştük. Hatta bu düşünsel sistem içerisinde para aldığı tespit edilen sporcuların madalyalarının geri alındığından söz edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıkkada, C. – Ergen, E. 1990 Bilim ve Spor, Ankara: Büro Tek Ofset
- Akşar, Tuğrul. 2005 Endüstriyel Futbol, İstanbul: Literatür Yayınları
- Alemdar, K. – Erdoğan, İ. 1994 Popüler Kültür ve İletişim, Ankara: Ümit Yayıncılık
- Alpman, C. (1972). Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Anman, M. (2000). “Spor Sosyolojisi”, Sporda Sosyal Bilimler. İstanbul: Alfa Yayın Dağıtım.
- Arık, M. Bilal. 2004 Top Ekranda, İstanbul: Salyangoz Yayınları
- Armağan, İbrahim. 1981 Sporun Toplumbilimsel Temelleri, İzmir: Ege Üniversitesi BESYO Yayınları
- Authier, Christian. 2002 Futbol AŞ, Çev: A. BERKTAY, İstanbul: Kitap Yayınevi
- Aydoğan, Filiz. 2000 Medya ve Serbest Zaman, İstanbul: Om Yayınevi
- Bora Akdeniz, “Gençler Dünya Kupası 2013’te Türkiye’de”, The Epoch Times Türkiye, 2011, <http://epochtimestr.com/gundem/gencler-dunya-kupasi-2013te-turkiyede.html> (11 Temmuz 2012).
- Dever, A. (2010). Spor Sosyolojisi Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Doğan, Birol. 2004 Spor Sosyolojisi ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş, İzmir: META Basım
- Doğan, Yalçın. 2007 Fenerbahçe Cumhuriyeti ‘Dün, Bugün, Yarın ve Daima, İstanbul: Doğan Kitap
- Donuk, B., Şenduran, F. 2006 Futbolun Anatomisi, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Dönmezer, Sulhi. 1982 Sosyoloji, Ankara: Savaş Yayınları
- Erdemli, A. (2002). Spor Felsefesi. İstanbul: E yayınları.
- Erdin, Murat. 2004 Yer Fener Gök Cimbom ‘Dünyanın En Büyük Derbisi’,
- Erkal, Mustafa. 1978 Sosyolojik Açından Spor, Kutsun Yayınevi
- Felek, Burhan. 1983 Seçme Yazılar, İstanbul: Türkiye Spor Yazarları Derneği Yayınları
- Fichter, Joseph. 1996 Sosyoloji Nedir? Çev: Nilgün ÇELEBİ, Konya: Sebat Ofset
- Fişek, K. (2003). Devlet politikası ve Toplumsal yapıyla ilişkileri Açısından Spor Yönetimi. İstanbul: YGS Yayınları.
- Füsün Öztürk, Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1998, s. 7.

- Galeano, Eduardo. 2006 Gölgede ve Güneşte Futbol, Çev: E. Önalp-M.N. Kutlu, İstanbul: Can Yayınları
- Giddens, Anthony. 2005 Sosyoloji, Ankara: Ayraç Yayınevi
- Guttman, Allen: Sports, Boston, University of Massachusetts Press, 2004.
- Gümüş, Ali. 1998 Koca Yusuf Destanı, İstanbul: Geleneksel Spor Dalları Vakfı Yayını
- Gündüz, Mustafa. 2005 Ahlak Sosyolojisi, Ankara: Anı Yayıncılık
- Gür, Ali. 1979 Spor ve Sosyal Sınıflar, İstanbul: Aydınlık Yayınları
- Gürsesoğlu, O. (2006). Güreşin Tarihçesi. 12 20, 2015 tarihinde guresdosyası: <http://www.guresdosyası.com/gtarihi.html> adresinden alındı
- Güven, Özbay. 1992 Türklerde Spor Kültürü, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını:172
- Güz, Nühket. 1998 “İletişim Süreci ve Temel Öğeler” İletişim Fakültesi Dergisi , (İç); 121-142, Sayı:7 İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları
- Hatipoğlu, D. – Aydın, M. B. 2007 Bastır Ankaragücü ‘Kent, Kimlik, Endüstriyel Futbol ve Taraftarlık’, Ankara: Epos Yayıncılık
- <https://blog.youthall.com/spor-yapmanın-hayatımıza-kattığı-4-onemli-etki/>
- <https://dinkulturuveahlaksilgisi.wordpress.com/2010/03/12/ata-sporu/>
- <https://enaktifegitim.com/img/paragrafresim/bbb5fc2148e1ae304e86a1cd6443895f.jpg>
- <https://kentstratejileri.com/2018/05/10/sozlukten-kentlesme-politikalari/>
- <https://kovanskm.com/spor-kulturu/>
- <https://m.bianet.org/bianet/spor/41304-eski-yunanda-spor-ve-atletizm-oyunlari>
- <https://sophosakademi.org/sosyoloji-ve-temel-kavramlar/>
- <https://uygulamaincele.com/beden-egitimi-ve-spor-uygulamasi/>
- <https://www.devrimgazetesi.com.tr/sporda-siddete-hayir/>
- <https://www.ekonomidunya.com/spor-turizmi-gelir-yaninda-etkili-tanitim-sagliyor/20197/>
- <https://www.gazetegercek.com.tr/sporu-seven-bir-toplum-olusacak/23884/>
- <https://www.istockphoto.com/tr/vekt%C3%B6r/spor-aile-ebeveynler-ve-%C3%A7ocuklar-spor-a%C3%A7%4%B1k-vekt%C3%B6r-yap%C4%B1yor-izole-ill%C3%BCstrasyon-gm1051289306-281089782>
- <https://www.kizlarsoruyor.com/spor/q11031358-spor-yapmak-ahlak-da>

gerektirir-peki-her-sporcu-ahlakli-midir

- <https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/105667/spor-ve-siyaset>
- <https://www.sosyoloji.gen.tr/spor-sosyolojisi/>
- <https://www.tokatgazetesi.com/tokatta-sporun-ekonomik-boyutu/>
- <https://www.trtspor.com.tr/etiket/sosyal%20medya/>
- Hülya Gökmen vd., Yüksek Öğrenim Gençlerinin Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirme Düzeyleri, Ankara: Mili Eğitim Basımevi, 1985, s. 18.
- Hürkan, Serhat. 2005 Yıkılmayan İmparatorluk Futbol, Ankara: Ümit Yayıncılık
- İbrahim Armağan, Sporun Toplumbilimsel Temelleri (Ders Notları), İzmir, 1981, s. 29. 245 Yılmaz Çobanoğlu, Spor Sosyolojisine Giriş, Manisa: Bilgi Ofset, 1997, s. 77.
- Kahraman, Atif. 1997 Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951
- Kale, R. – Erşen, E., 2003 Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerine Giriş, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Karasüleymanoğlu, Aydm. 1986 Yeni Boyutlarıyla Spor, Ankara: Engin Yayınları
- Kaya, A. Y. (2001). Türkiye’de Spor Basını Haber Dili: Futbol Haberlerinde Sözcük Seçimi Üzerine Bir İçerik Çözümlemesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Eskişehir.
- Kenyon, Gerald ve Loy, John: Toward a Sociology of Sport, New York, Journal of Health, Physical Education and Recreation, 1965.
- Keten, Mustafa. 1974 Türkiye’de Spor, Ankara: Ayyıldız Matbaası
- Kılıçgil, Ertan. 1998 Sosyal Çevre-Spor İlişkileri (Teori ve Elit Sporculara İlişkin Bir Uygulama), Ankara: Bağırhan Yayınları
- Kılıç, Ecevit. 2000 Kirli Kramponlar ‘Futbol Mafya Para Siyaset’, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları
- Kızılçelik, Sezgin. 1996 Sosyoloji Teorileri III, İzmir: Saray Tıp Kitabevleri
- Kocacık, Faruk 2003 Toplumbilim Ders Notları Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları
- Kongar, Emre. 1999 Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koşu, Salih. 1998 Sporun Sosyal Bütünlemeyi Sağlamada Rolü, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya
- Kozanoğlu, Can. 1990 Türkiye’de Futbol ‘Bu Maçı Alıcaz’, İstanbul: Kıyı

Yayınları

- Kurdak, S. Sadi. 1996 Sporda Doping ve İlaç Kullanımı, Ankara: Bağırğan Yayınevi
- Kurt, T., Kılıç, M., Kılıç, N., & Özbayraktar, F. (2013). Türk Spor Tarihi. Ankara: Devlet Kitapevi.
- Kurtkan, Amiran. 1974 Sosyoloji İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları
- Lüschen, Günther ve Weiss, Otmar: Notes Regarding the Relationship Between Philosophy and the Sociology of Sport, International Review for the Sociology of the Sport, no: 21, Varsaw, 1976 / 3, s. 83 – 92.
- Malcolm, Dominic: Sport and Sociology, London, Routledge, 2012.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McGill, Craig. 2006 Futbolun Karhanesi ‘Futbol Taraftarların Elinden Nasıl Kayıyor’, Çev: C. Cemgil, İstanbul: İthaki Yayınları
- Mustafa Erkal, Sosyolojik Açından Spor, Ankara: Milli Eğitim Yayınları, No: 30, 1996, s. 120
- Oğuz, T. (2005). Popüler Kültür ve Sporun. Kurgu(21), 195-204.
- Ozankaya, Özer. 1977 Toplumbilime Giriş, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:403.
- Öztürk. Fusun. 1998 Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Ankara: Bağırğan Yayınevi
- Rigauer, Bero: Sport and Work, New York, Columbia University Press, 1981.
- Rowe, D. (1996). Populer Kültürler:RockveSpordan Haz Politikası. (M. KÜÇÜK, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sage, George: Political Economy and Sport, Handbook of Sport Studies Bülteni, ed. Eric Dunning ve Jay Coakley, New York, 1998, s. 260 – 277.
- Savaş, İsa. 1997 Spor Genel Kültürü, İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Sedef, Muhammet. 1999 Sporun Siyasal Gücü Meşrulaştırmadaki Etkisi, Sakarya Üniv. Sosyal Bil. Enst., (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya
- Sert, Mahmut. 2000 Gol Atan Galip ‘Futbola Sosyolojik Bir Bakış, İstanbul: Bağlam Yayınları
- Sevindirici, İbrahim 1997 Türkiye Kalkınmanın Neresinde, Az Gelişmişliğin Ölçümü Ankara: Ayyıldız Yayınları
- Sezgin, O. Mesut. 1995 Genel Turizm (Turistik Kavramlar – Ekonomi – Pazarlama – Turizm Mevzuatı), Ankara: TUTİBAY Ltd. Şti.
- İsmail Topkaya ve Tefik Ata Tekin, Futbol, İzmir: Üniversiteliler Ofset, 1998, s. 8.

- Söztutan, Sadık. 2002 Spor Bir Hikâyledir, İstanbul: Babıâli Kültür Yayıncılığı
- Şenel, Alâeddin. 2008 Olimpiyatlar, Yarışmacı Spor Gerçeği ve Eleştirel Spor Kuramları, Bilim ve Gelecek, (İç): 6-27, Sayı:53, İstanbul
- Talimciler, A. (2003). Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi. İstanbul: Bağlam Yayınları. Talimciler, A. (2015). Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sporu. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Talimciler, A. (2005). Türkiye’de Futbol ve İdeoloji İlişkisi: Medya’daki Futbol Söylemi Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Talimciler, A. (2015). Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sporu. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Taşkın C, Examination of Academic Achievement in Early Adolescence: A Comparison for Adolescence with Visual Impairments Doing Sport or Not Doing Sport. Journal of Education and Learning; 2016, Vol. 5, No. 2.
- Karaoğlan MF, Taşkın C, 12 – 14 Yaş Obez Çocuklarda Rekreatif Amaçlı Yürüme Egzersizinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 98, Kasım 2019, s. 300-306.
- Tekeli, Şirin. 1988 Kadınlar İçin, İstanbul: Alan Yayıncılık
- Tezcan, Mahmut. 1977 Boş Zamanlar Sosyolojisi, Ankara: Doğan Matbaası
- Tezcan, Mahmut: Toplumsal Değişme ve Spor, İ.Ü. Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, 1990, s. 617- 623.
- Thomas, Robert v.d.: Sociologie du Sport, Paris, P.U.F. Press, 1987.
- Toker, H. Halit. 2007 Futbol Spor ve Oyun, İstanbul: Kaynak Yayınlar
- Tozlu, N.- Solak, A. 2007 Küresel Süreçte Medya ve Şiddet, Ed: Adem Solak, (İç): Medya ve Şiddet, 53–162. Ankara: Hegem Yayınları
- Trıfonas, P. Pericles. 2004 Umberto Eco ve Futbol, Çev: Derya KÖMÜRCÜ, İstanbul: Everest Yayınları.
- Tuna, K. (2002). Yeniden Sosyoloji. İstanbul: Karakutu Yayınevi.
- Uluç, Hıncal. 1987 Sarı Kırmızılı Kaşkol, Ankara: Bilgi Yayınevi
- Ünsal, Artun. 2005 Tribün Cemaatinin Öfkesi ‘Ticarileşen Türkiye Futbolunda Şiddet’, İstanbul: İletişim Yayınları
- Voigt, D. Spor Sosyolojisi, Çev. Ayşe Atalay, İstanbul, Alkım, 1998.
- Yalçın, H. (1994). Beden Eğitimi Öğretmeninin El Kitabı. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Yetim, A. (2011). Sosyoloji ve Spor. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yetim. A. Azmi. 2005 Sosyoloji ve Spor, İstanbul: Morpa Kùltür Yayınları

